

Kodolányi János Főiskola

SZAKDOLGOZAT

Székesfehérvár

2012

SZILVA SZABOLCS

TURIZMUS-VENDÉGLÁTÁS SZAK

Kodolányi János Főiskola

Turizmus tanszék

A MAI ESZPERANTÓ TURIZMUS FELÉPÍTÉSE

Konzulens: Dr. Irimiás Anna

Készítette: Szilva Szabolcs

Turizmus-vendéglátás szak

Székesfehérvár

2012

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	4
1. PROBLÉMAFELVETÉS	6
2. ELMÉLETI HÁTTÉR	8
2.1. AZ ESZPERANTÓ NYELV	8
2.2. ESZPERANTÓ RENDEZVÉNYEK	9
2.2.1. Országos eszperantó rendezvények.....	10
2.2.2. Nemzetközi eszperantó rendezvények	11
2.3. ZEÓ-K.....	12
2.4. PASPORTA SERVO	12
2.5. ESZPERANTÓ TANULMÁNYOK.....	12
2.6. ESZPERANTÓ VÁROSOK	13
3. KUTATÁSI MÓDSZEREK	13
4. KUTATÁSI EREDMÉNYEK	15
4.1. ESZPERANTÓ RENDEZVÉNYEK	18
4.1.1. Nemzetközi eszperantó rendezvények	19
4.2. ZEÓ-K.....	25
4.3. VENDÉGLÁTÁS – PASPORTA SERVO	28
4.4. ESZPERANTÓ TANULMÁNYOK	33
4.5. ESZPERANTÓ VÁROSOK	36
4.5.1. Białystok.....	36
4.5.2. Herzberg	39
ÖSSZEGZÉS	44
RESUMO	46

Bevezetés

Azért ezt a témát választottam, mert az eszperantó nem csak egy nyelv, ideológiája van, utazásaimat, tapasztalataimat, bevételeimet is e nyelv ismeretének köszönhetem. 2007 nyarán ismerkedtem meg az eszperantóval, akkor még csak nyelvvizsgaszerezés céljából. 2008 nyarán részt vettem az első eszperantó találkozón a Somera Esperanto-Studado¹ (SES) nevű táborban, Szlovákiában. Innen nem volt megállás: 2009-től kezdve számos magyar és külföldi rendezvényen vettem részt, többek között: Szlovákiában, Lengyelországban, Németországban, Ukrajnában, Dániában, Hollandiában, Belgiumban és Olaszországban. Ezek a rendezvények különböző profillal rendelkeztek: ifjúsági, tudományos, tanári és több ezres lélekszámú konferencia. Eszperantó tanári képzést végeztem Poznańban az Internacia Ligo de Esperantistoj Instruistoj² (ILEI) szervezésében. Most pedig az Adam Mickiewicz Egyetemen az eszperantó nyelvű interlingvisztika szak hallgatója vagyok. Magyarországon két évig tanítottam magántanárként e nyelvet, Varsóban jelenleg is tanfolyamot vezetek, Szicílián pedig több iskolában oktattam fiatalokat. A Magyar Ifjúsági Eszperantó Szövetség³ (MIESZ) vezetőségi tagja vagyok, és egy a fiatal eszperantistáknak szóló magazin - a Kontakto egyik rubrikájának főszerkesztője is.

Azt a kérdést megválaszolni, hogy ebben a témában miért van szükség kutatásra, igen egyszerű. Az eszperantó turizmus mai felépítése felfedezetlen és ismeretlen terület. Nem csak általánosságban a turizmus szempontjából, de az eszperantó nyelvet beszélők körében is egyes részei kérdések merülnek fel. Eszperantóul sem jelent meg még olyan tanulmány, amely főleg erre a területre koncentrálna. Mivel sokak számára egy fontos területről van szó, és talán többek számára egy érdekes jelenségről, ezért érdemes erre a figyelmet fektetni.

A szakdolgozatom három fő részből épül fel. Az első rész az elméleti háttér, ahol megpróbálom összefoglalni az eszperantó nyelvvel kapcsolatos olyan jelenségeket, amelyek valahogyan köthetők az eszperantó turizmushoz. A fejezet a későbbi kutatási eredményekhez szükséges elméleti alapokra hívja fel a figyelmet. Ezek az információk az eszperantó nyelvet használók köreiből ismertek, ám egy a nyelv kultúráját nem ismerő személynek magyarázatra szorul. E fejezet alpontjai hasonlóak a kutatási eredmény alpontjaihoz, mivel ahhoz nyújt bevezetést.

A második rész a kutatási módszerek, ahol ismertetem a főbb nehézségeket, amelyek

¹ Nyári Eszperantó Tanulás. SES – ejtsd: szesz

² Eszperantista Tanárok Nemzetközi Ligája

³ Hungara Esperanto-Junularo (HEJ)

felmerültek a kutatás során, és leírom a kutatásom pontos menetét.

A harmadik s végül legfőbb részt a kutatási eredmények nyújtják. Olyan információkra szerettem volna fényt deríteni, ami nem csak az eszperantó használói körében általánosan ismeretlen, de szoros összefüggésben van a turizmussal is.

1. Problémafelvetés

Ha Magyarországon valakinek megemlítem azt, hogy eszperantóul beszélek, az általában a következőképpen fog reagálni: „*Miért? Kellott a nyelvvizsga, ugye?*”. Sokan azt is válaszolják röviden: „*Igen!*”, vagy csak lehajtott fejjel szégyenkezve bólintanak. Ennek az oka ugye az, hogy a diploma megszerzéséhez nyelvvizsgára van szükség. Gyakran azok, akik csak túl akarnak esni a nyelvtanuláson az eszperantót választják⁴, annak állítólagos könnyűsége⁵ miatt. De miért teszik ezt, amikor annyi mindent elérhetnének vele, és büszkék lehetnének nyelvtudásukra is?

A téma alaposabb körüjárása után én magam is rá kellett, hogy eszméljek: létezik egy közösség, melyben az alapvető összekötő kapocs az eszperantó nyelv, annak kultúrája, identitás, ideológia, utazásszeretet és hasonlók.

Ez a nyelv ma már élő nyelv, amelynek legalább több ezer beszélője van szerte a világon, világszervezetet találunk több száz taggal, 120 országból⁶.

Mindez hogyan hozható kapcsolatba a turizmussal? Ha belegondolok, hogy a nyelv már több mint 125 éve létezik, és ezzel visszaemlékszek turisztikai tanulmányaimra, akkor azt a következtetést tudom levonni, hogy az eszperantó a turizmus mai formájával párhuzamosan fejlődött ki. Azokban az időkben kezdett kialakulni, amikor az utazás egyre fontosabbá vált az emberek életében. A nyelvet fent kellett tartani az internet előtti időszakban is, a nemzetközi kommunikáció és találkozók elkerülhetetlenek voltak. Ma, az internet megjelenésével ezt talán könnyebb megtenni, de ez nem zárja ki az újabb jelenségek kialakulását, valamint az eddigi tevékenységek megőrzését.

Mivel egy nemzetközi közösségről van szó, amelynek képviselői elszórtan helyezkednek el mindegyik kontinensen, elképzelhetetlen az, hogy ne legyen eszperantó turizmus. Léteznie kell a turizmus azon fajtájának, amelyben a fő motivációt az eszperantó nyelv adja.

Nem is kellett sokáig keresnem, hogy a legtöbb az eszperantóval foglalkozó kiadványban ennek nyomaira leljek: Rendezvények, éves találkozók és kongresszusok mind országos, mind pedig nemzetközi szinten. Híres a Pasporta Servo, amely egy nemzetközi vendéglátó szolgáltatás. Több évtizedes múltra tekint vissza, talán a mai hasonló internetes

⁴ Nyelvvizsga-statisztikák: Évek szerinti bontás nyelvek szerint 2002-2011:
<http://www.nyak.hu/doc/statisztika.asp?strId=43> (Letöltve: 2012.09.20.)

⁵ Fórumtéma az index.hu honlapján: Lovári cigány vagy eszperantó:
<http://forum.index.hu/Article/showArticle?t=9171329> (Letöltve: 2012.09.21.)

⁶ Forrás: http://uea.org/info/kio_estas_uea.html (Letöltve: 2012.09.18.)

szolgáltatások, pl. Couchsurfing ősenek is nevezhetném. Utazásaim során gyakran találkoztam a világ több pontján is valamilyen eszperantóhoz kapcsolódó objektummal, amelyeket nagyon érdekesnek találtam, olykor legfőbb úti célom is ennek a tárgynak a meglátogatása volt: mellszobrok, feliratok, emléktáblák, utcanevek stb. Azok, akik gyakran olvasnak valamilyen eszperantó folyóiratot, újságot, magazint vagy akár internetes blogokat, nem hangzik számukra ismeretlenül az eszperantó egyetem kifejezés. Az eszperantó sajtóban gyakran jelenik meg egyes egyetemeken, valamint főiskolákon oktatott különféle eszperantó szakok és eszperantó nyelvű turizmus szakok hirdetései, résztvevőinek beszámolói, kurzusok felhívásai. Mindenképpen meg kell említenem az ún. Eszperantó városokat, amelyek turizmusát főként az eszperantó köré építik.

Nem is csoda, hogy nem elhanyagolható belföldi és nemzetközi turistamozgást generál az eszperantó nyelv.

Végül is mi tartozik még ide? Biztosan minden, amit az imént felsoroltam a turizmus részét alkotja? Mi alapján lehetne ezt az egész rendszert átláthatóvá tenni s csoportokba foglalni? Hogyan lehetne bemutatni az eszperantó turizmust egy a területet még nem ismerő személynek? Milyen fogalmakat lehetne lefektetni? Milyen kategóriákat lehet elkülöníteni? Mi jellemzi az eszperantó turizmus használóit? Csak az eszperantóul tudók használják? Egyáltalán mi az eszperantó turizmus?

Röviden azt mondanám, hogy a fő kérdés, amelyre a dolgozatom végén választ szeretnék kapni az az, hogy hogyan is épül fel az eszperantó turizmus, mik a jellemzői és kik a résztvevői.

2. Elméleti háttér

2.1. Az eszperantó nyelv

Az alapfogalmak lefektetése fontos minden témában. Most ezért is kell megemlítenem pár dolgot az eszperantó nyelvről. Egy rövid összefoglaló következik annak történetéről és mai legfőbb céljairól. Az eszperantó egy tervezett eredetű nyelv, amely a magyar közhiedelemmel ellentétben ma már élő nyelv. A kitalálója Dr. Lejzer Ludwig Zamenhof volt, az akkori Orosz Birodalom egyik lengyel-zsidó származású szemorvosa. Białystokban (ma Lengyelország), az akkor soknemzetiségű városban élt együtt más zsidókkal, oroszokkal, lengyelekkel, valamint litvánokkal. A városban gyakran gyűlölködés, és utálat verte fel fejét csupán csak az eltérő nemzetiségek olykor-olykor kialakuló nézeteltéréseik miatt. Ennek a problémának a leküzdése végett alkotta meg Zamenhof az eszperantó nyelvet már gimnazista korában. Zamenhof az eszperantót az emberiség közös nyelveként képzelte el. Az első eszperantó könyvet 1887-ben adták ki, Varsóban, innen számítják az eszperantó „születését”. A kitaláló által említett legfőbb cél ma már több ágra szakadt szét. Mégis amit talán a legtöbb eszperantista, és az eszperantó legfőbb szervezetei támogatnak, valamint a mai kultúránkban leginkább teret nyerhet, az a nyelvi diszkrimináció elleni küzdelem, és a nyelvi sokszínűség fenntartása.

Nyelvi diszkrimináció létezik, elég csak ha a mai angol nyelv uralmára gondolok. Nekem, mint magyar anyanyelvű személynek, nem anyanyelve az angol, rengeteg időt tanulásra kellett fordítanom, csak azért, hogy a kommunikáció legalacsonyabb lépcsőjét tudjam kiépíteni egy magyarul nem tudó személlyel. Ez rengeteg időt öl fel. Míg ott vannak pl. az angolszászok, akiknek nem is igazán fontos a nyelvtanulás. Az angolszász anyanyelvűek néha le is nézik a külföldieket, a furcsa kiejtés, avagy a hibás, ám mégis érthető beszédük miatt. Az eszperantó azt ajánlja fel, hogy senki ne legyen megkülönböztetve, mindenkinek kelljen tanulnia egy idegen nyelvet, s az legyen az eszperantó, amelynek elsajátításához kb. tízszer kevesebb időre van szükség, mint az angol nyelvéhez (Haszpra 2002). Az eszperantó nem szeretne kiszorítani más nyelveket: mindenki bárhol, és bármikor beszélhesse saját népének anyanyelvét, de mindenkinek első tanult nyelve az eszperantó legyen.

Fontosnak tartom itt megemlíteni a WTO 1980-ban elfogadott nyilatkozatát, amely említést tesz az eszperantóról, és kihangsúlyozza annak esetleges pozitív hatását a turizmusra.⁷

⁷ Szabó-Felső F.: Kio okazu post Manilo (Mit tegyünk Manila után?). A WTO nyilatkozata: „A konferencia azt ajánlja, hogy tegyünk lépéseket a turizmus növekedésére, így segítve és megkönnyítve a kommunikációt a

A továbbiakban eszperantistáknak fogom nevezni azokat, akiknek nyelvtudása a Közös Európai Referencia Keret⁸ legalább A1 szintjének megfelel, a mindennapi életben (az interneten keresztül, rendezvényeken való részvétellel, otthon a családban stb.) használja a nyelvet, és az eszperantóval kapcsolatos tevékenységekre sajátos motiváció készíti.

2.2.Eszperantó rendezvények

A következő részt a lehetséges eszperantó turizmus főbb alkotóelemeinek általános bemutatására szentelem. Az első ilyen, amely az eszperantistáknak elsőként eszébe juthat, az eszperantó rendezvények.

Az eszperantó rendezvény olyan minimum pár órás, maximum egy-két hetes összejövetel, amely során valamennyi résztvevő számára a fő motivációt az eszperantó nyelv adja: a nyelv elterjesztése, olyan környezet kialakítása, ahol lehetőség nyílik az eszperantó nyelv használatára, a nyelv céljairól való elmélkedés stb.

Az eszperantó rendezvényeket általában non-profit szervezetek és/ vagy önkéntes eszperantisták szervezik.

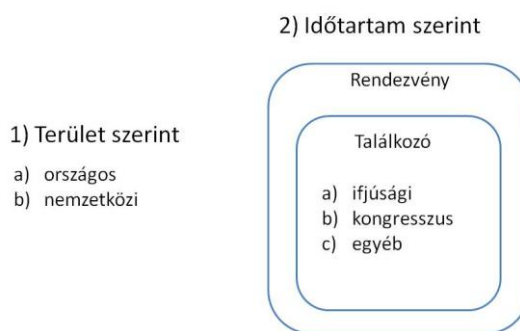
Két félé csoportosítási módszert különítenék el: Résztvevők szerint lehet országos vagy nemzetközi, ez attól is függ, hogy kit céloznak meg. Helyi szintre külön nem térnek ki. Ezen a szinten klubok, klubtevékenységek, baráti találkozók léteznek, viszont ez nem képezi a turizmus részét⁹; Ide csak azok látogatnak el, akik a közelben élnek, vagy teljesen más célból erre jártak, s meglátogatják a helyi szerveződések, ritkábban meghívott előadókról van szó, de ennek száma és jelentősége igencsak elhanyagolható.

Párhuzamos kategóriát alkot, hogy a rendezvény találkozó-e, ezen belül ifjúsági, általános vagy kongresszus jellegű. Találkozóknak nevezném azokat az eszperantó rendezvényeket, amelyek minimum két naposak, maximum egy-két hetesek, a programok nagy része eszperantóul zajlik, s a résztvevők jó előre közzétett, a szervezők által alaposan kidolgozott hirdetés alapján jelentkeznek.

turisták, a helyiek és a turizmus résztvevői között: az idegen nyelvek ismerete fontos, főleg azon idegen nyelveké, amelyek egyetemes célt szolgálnak, mint például az eszperantó...”

⁸ A Közös Európai Referenciakeretnek megfelelően.

⁹ Michalkó G. A turizmuselmélet alapjai: 1.4.3..A Hágai Nyilatkozat Kritikai Megközelítése: 31. o.

1. ábra Az eszperantó rendezvények csoportosítása. Saját kutatásom eredményei alapján (2012)

Ezen az alapvető szálon szeretném végigvezetni az eszperantó rendezvények bemutatását.

2.2.1. Országos eszperantó rendezvények

A világ számos országában kerülnek megrendezésre országos eszperantó rendezvények. Példaként talán megemlíthetném a magyarországi mozgalmat. A MIESZ az év egyes szakaszaiban ún. havi programokra invitál. Ilyenkor pár órás/ egy napos rendezvényről van szó, amit a MIESZ vezetősége és aktív önkéntesei szerveznek. Idevárnak minden fiatal eszperantistát, és valamikori nyelvtanulót, aki használni szeretné a nyelvet, vagy többet szeretne megtudni róla. Ilyen rendezvény volt pl. a 2012 júniusában megrendezésre kerülő debreceni havi program. Az első részt az egyik legnagyobb debreceni kávéházban zajló előadássorozat adta, a második rész városnézés volt eszperantó nyelven.

Országos ifjúsági találkozóként megemlíteném a Junulara Esperanto-Renkongitigót (JER)¹⁰, amely általában háromnapos, reggeltől estig tartó színes eszperantó nyelvű programokkal várja a résztvevőket. Célja, hogy bevonja a mozgalomba azokat, akik még csak ismerkednek a nyelvvel.

Általános profilú rendezvény Magyarországon talán a Magyarországi Eszperantó Kongresszus¹¹. Ezt a rendezvényt is országosnak nevezném, hiszen a résztvevők többnyire magyarok, s egyes programok is magyar nyelven folynak. A programok igen változatosak, a szervezetek üléseitől, a komolyabb vitakörökön át, az esti koncertekig minden megtalálható.

Hasonló rendezvények minden országban megrendezésre kerülnek, ahol elég aktív az eszperantó mozgalom.

¹⁰ Ifjúsági Eszperantó Találkozó

¹¹ Hungaria Esperanto-Kongreso

2.2.2. Nemzetközi eszperantó rendezvények

Eszperantó találkozók nemzetközi szinten is léteznek.

Ilyen nemzetközi rendezvénynek tekinteném pl. az Eszperantó Világszövetség (UEA) Központi Irodájában¹² félévente megrendezett nyílt napot. A Központi Iroda az UEA hivatalos székhelye, Rotterdamban, Hollandiában. Itt zajlik az UEA mindennapos munkája, kisebb könyvtár, titkárság, kiadót, könyvesboltot és alkalom adtán használható termeket találhatunk itt. Az Eszperantó Ifjúsági Világszövetség¹³ (TEJO) Irodája is az épületben található. Az irodaház az UEA Általános Igazgatója vezeti. A jelenlegi Általános Igazgató Osmo Buller.

Ifjúsági találkozóként említhetem meg a Nemzetközi Ifjúsági Kongresszust¹⁴ (IJK), amit a TEJO szervez. Ez egy kb. egy hetes rendezvény, amely minden évben a világ más-más pontján kerül megrendezésre. Legfőképpen azért nevezném ifjúságinak, mert maga a TEJO is így hirdeti meg. A programokat fiatal szervező csapat bonyolítja le fiataloknak. Habár nem hiányoznak a nagyobb súllyal bíró események sem, mint például a TEJO éves közgyűlése, nagy hangsúlyt fektetnek a lazább jellegű programokra is. Minden résztvevő találhat magának valami érdekeset: előadások, tanórák, kirándulások, koncertek stb.

Nemzetközi általános találkozó kategóriába sorolhatnám pl. az Olaszországi Eszperantó Kongresszust¹⁵ (IEK), amely nagyon hasonló az IJK-hoz, két alapvető különbséggel: az ajánlott korhatár nincs megszabva, s az IEK mindig Olaszországban kerül megrendezésre. Ettől függetlenül a nemzetközi kategóriába tartozik, mivel az olasz résztvevők száma a külföldiekével vetekszik. A program hasonló: koncertek, ismerkedési est, játékok, turisztikai programok, városnézés, kirándulás, strand, előadások, bemutatók, közgyűlések stb...

A legnagyobb és legjelentősebb nemzetközi eszperantó rendezvény az Eszperantó Világkongresszus¹⁶ (UK), amelyet szintúgy minden évben megrendeznek a világ legkülönbözőbb pontjain. A találkozót joggal nevezhetjük kongresszusnak, mivel a résztvevők száma elég tekintélyes, 600 és 4000 közé tehető. A részvétel bárki számára lehetséges. Minden kongresszusnak adott témája és tárgya van, melynek végén eredményét nyilvánosságra hozzák (a kongresszusi határozatban) és közzé teszik (az UEA

¹² Centra Oficejo de Universala Esperanto Asocio

¹³ Tutmonda Esperantista Junulara Organizo. TEJO

¹⁴ Internacia Junulara Kongreso. IJK – ejtsd: ijoko

¹⁵ Esperanto-Kongreso en Italujo.

¹⁶ Universala Kongreso de Esperanto. UK – ejtsd: úkó

sajtótájékoztatójában). Általában kb. egy hétig tart s minden évben megrendezésre kerül.

A *nemzetközi* kategória is joggal illeti meg, hiszen mind az UIA mind pedig az ICCA által felállított fogalmaknak megfelel¹⁷.

2.3.ZEÓ-k

A ZEO mozaikszó az eszperantó Zamenhof/Esperanto-Objektonak a rövidítése, ami magyarul annyit tesz Zamenhof/eszperantó tárgy. Ide tartozik minden olyan térben lerögzített, bárki számára ingyenesen s könnyedén megtekinthető, nyilvános helyen elhelyezett tárgy (felirat, kép, szobor, utca, tábla stb.), amely valamilyen kapcsolatba hozható az eszperantó mozgalommal.

2.4.Pasporta Servo

A Pasporta Servo („útlevélszolgálat”) az eszperantisták vendéglátó hálózata. Évtizedeken át megjelent a Pasporta Servo nevű könyv is, amelyben azon eszperantisták címét és egyéb adatait tüntették fel, akik ingyenesen szállást tudnak biztosítani az azt igénylő eszperantistáknak. Az utóbbi időben a könyv nem kerül kiadásra, de a szolgáltatás tovább működik az interneten, a www.pasportaservo.org-on. A szállásadók egyéb adatokat is feltüntethetnek, mint például hány éjszakára fogadnak vendéget, hány vendéget, a lakás egyszobás, nemdohányzó stb. Az utazás egyetlen feltétele az eszperantó nyelv ismerete. A vendéglátók számára az előny az, hogy „nem kell utazniuk”, a más-más országokból jövő emberek maguk viszik a vendéglátó lakásába a kultúrát, a nyelvet, az ismeretlent. Esetleg egy új baráttra is szert tehetnek. A vendégek számára az előny pedig egyértelmű: ingyenes szállás, olykor ingyenes ellátással, idegenvezetéssel. A Pasporta Servo jelentősen hozzájárult az eszperantó mozgalomban a nyelv népszerűsítéséhez, és mindmáig érv a nyelv megtanulása mellett.

2.5.Eszperantó tanulmányok

Bennem is felmerült először a kérdés, hogy hogyan tud működni egy efféle tanulmányi rendszer, melynek alapvetően anyaországa nincsen, melynek nyelve politikailag nem támogatott. A válasz nem is egyszerű.

Eszperantó tanulmányok ma a világon nagyon ritkának mondhatók, legfőképpen

¹⁷ Az UIA (Union of Int'l Associations) kritériumai: min. 300 résztvevő, min. 40%-os külföldi arány, min. 5 nemzetiség, min. 3 nap; ICCA (Int'l Congress and Convention Associations) kritériumai: min. 50 résztvevő, időszakos és rendszeres, min. 3 országban felváltva megrendezésre kerülő nemzetközi ülések.

levelező tagozaton működnek. Az ezeken a szakokon tanuló hallgatók a világ legkülönbözőbb tájairól érkeznek. Ezzel a kulcsszót már meg is kaptuk: a helyi nemzetközi turizmusforgalmat a külföldi diákok igen nagy számban befolyásolják¹⁸.

2.6.Eszperantó városok

Eszperantó városnak nem azt a várost nevezzük, ahol a teljes lakosság vagy annak jó része beszéli az eszperantó nyelvet, hanem azt a helyet, ahol a város legfontosabb tevékenységeit, és/ vagy turizmusát az eszperantóra alapozza, esetleg kétnyelvűség a jellemző a város megjelenését tekintve: kétnyelvű feliratok, éttermek, szolgáltatások stb. Tudtam meg Koródy Zsófiától a németországi Herzberg am Harz eszperantó város egyik legaktívabb szereplőjétől.

Eszperantó város jó néhány létezik s talán egyre több is lesz. Minden városnak egyéni története van, és egyéni útja a cím elnyeréséért. Az „eszperantó város” titulus igencsak befolyásolja az adott desztinációba érkező egyéni eszperantisták számát. Ilyen városok gyakran nagyobb eszperantó rendezvényeknek biztosítanak helyszínt.

3. Kutatási módszerek

A kutatáshoz különböző módszereket alkalmaztam.

Először is el kell mondanom, hogy én magam is gyakori használója vagyok az eszperantó turizmusnak, így saját tapasztalataimat belefonom a kutatásomba. Ez nagy könnyedséget jelentett, amikor bonyolultabb szálak kiegyenesítésére kellett törekednem.

A munkám alapköveit az általános turisztikai ismereteket nyújtó könyvek alkotják, az eszperantó vonatkozású részekhez pedig természetesen eszperantó cikkeket, könyveket és tanulmányokat használtam fel. Igyekeztem a közvetlenül a témába vágó ismeretanyagot is felkutatni. Természetesen az internetes publikációk és honlapok is nagy segítségemre voltak.

A primer kutatás során három fő összetevőre koncentráltam: személyes tapasztalatok, interjúk és kérdőív. A legtöbb helyet, amelyről a továbbiakban írni fogok, bejártam, így személyes megfigyelésre is tudtam építkezni. A dolgozatomban használt képek egy része saját készítésű.

Az interjúk során arra törekedtem, hogy a már a kutatás háttérében bemutatott elemekhez egy-egy interjúalanyom legyen, az interjúkat pedig különböző vezető pozícióban lévő ismert személyekkel készítsem. A magyarokkal magyarul, míg másokkal eszperantóul

¹⁸ Berács J., Malota E. (2007): Nemzetközi diákturizmus a Budapesten tanuló külföldi egyetemisták véleményének tükrében.

készítettem az interjúkat. A következő interjúalanyokat kérdeztem az alábbi témákban:

Osmo Buller, az UEA Általános Igazgatója: Az eszperantó turizmus általánosságban;
Andrzej Grzębowski, az Esperantotur utazási iroda tulajdonosa, és a bydgoszczi, egyetemi képzést nyújtó Turisztikai és Kulturális Tanulmányok szak vezetője: Az turizmusról általában;

Clay Magalhaes, Állandó Kongresszusi Titkár: UK;

Łukasz Żebrowski, a TEJO elnöke: IJK;

Sergey Meiyer Tyirin, a TEJO vezetőségi tagja: Pasporta Servo;

Dr. Koutny Ilona, a poznani Adam Mickiewicz Egyetem Finn-Ugor valamint Eszperantológia szakának vezetője: Az oktatás és az eszperantó turizmus kapcsolata;

Przemysław Wierzbowski, a Białystoki Eszperantó Közösség¹⁹ vezetőségi tagja, helyi aktivista, eszperantó tanár: Białystok mint eszperantó város;

Koródy Zsófia, többek között eszperantó (és angol, magyar szakos) nyelvtanár, az ILEI alelnöke, a herzbergi eszperantó város egyik legaktívabb szervezője: Herzberg am Harz.

Fókuszcsoportos interjút készítettem az idei Nemzetközi Ifjúsági Hét²⁰ (IJS) alatt, melyben részt vett Alexandre Baudry, Bagó Sarolta, Juraj Procházka, Újhelyi Ferenc, Nico Huurman, Keményfi Imr és Marta Wierzbowska. A közreműködők véleménye alapján összeállítottam e szakdolgozat végleges fejezeteit, és meghatároztam egyes fogalmakat.

Primer kutatásom online kérdőíves megkérdezésre is épült. A kérdőívben eszperantó nyelven érdeklődtem az eszperantisták utazási szokásaikról. Kitértem a eszperantó turizmus különböző területeire. Kíváncsi voltam arra, hogy utazási döntéseiket mire alapozzák, hova és miért utaznak legszívesebben.

¹⁹ Bjalistoka Esperanto-Societo

²⁰ Eszperantóul: Internacia Junulara Semajno. IJS (ejtsd: íjósó)

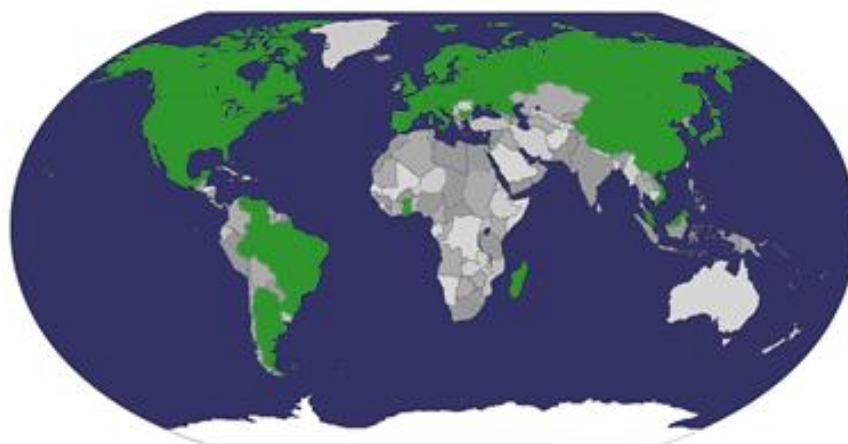
4. Kutatási eredmények

A legtöbb, az eszperantóhoz kapcsolódó, definíciót kutatásom során alakítottam ki interjúalanyaim és saját véleményem alapján. Első körben fontosnak tartottam az eszperantó turizmus fogalmának meghatározását.

Eszperantó turizmusnak nevezném a turizmus azon fajtáját, amelynek motivációjaként az eszperantó nyelv szolgál: nyelvhasználat, a nyelv terjesztése, a nyelv s annak ideológiájáról való elmélkedés, eszperantó turisztikai helyszínek felkeresése stb. Résztevők szempontjából két csoportra osztanám: eszperantista turizmus és eszperantóhoz kötődő turizmus, aszerint, hogy a turista maga eszperantista, vagy sem. Így pl. a definícióba természetesen nem tartozik bele a VFR-turizmus (Visiting Friends and Relatives), amikor a fő motiváció inkább a barátok, családtagok meglátogatását jelenti, mintsem az eszperantó nyelv használatát.

A kérdőívem olyan eredményeit szeretném most bemutatni, amelyek átfogóan kapcsolódnak a teljes eszperantó turizmushoz. A kérdőívet 284-en töltötték ki. Legtöbbjük nyelvi szintje saját bevallásuk szerint C1-es, ami egyéni nyelvhasználót (felsőfokot) jelent. Ez az eredmény biztató, kevés az esély arra, hogy a kérdés meg nem értése miatt válaszol valaki tévesen. Nem szabad elfelejteni, hogy a legtöbb válaszolónak nem anyanyelve az eszperantó. Az átlagos életkor 46 év. A válaszolók 64%-a férfi és 36%-a nő, amit kérdőíves kutatásokban jelentős eredménynek is nevezhetnénk, hiszen a hölgyek általában szívesebben töltenek ki kérdőívet, mint az ellenkező nem képviselői. Személy szerint a cserét annak tudnám be, hogy az eszperantóul beszélők közösségének eleve a magasabb hányada férfi.

A demográfiai jellemzőkhöz szintén szorosan kapcsolódik, hogy a kérdőívet 44 országból töltötték ki, négy kontinensről, ezáltal hozzájárulva a kutatási kérdés nemzetközi szintű vizsgálatához. A válaszadók országok szerinti lakhelyét az alábbi ábra szemlélteti. Az első öt ország, ahonnan válaszokat kaptam: Brazília (36); Franciaország (33); Finnország (30); Oroszország (27); Magyarország (26).

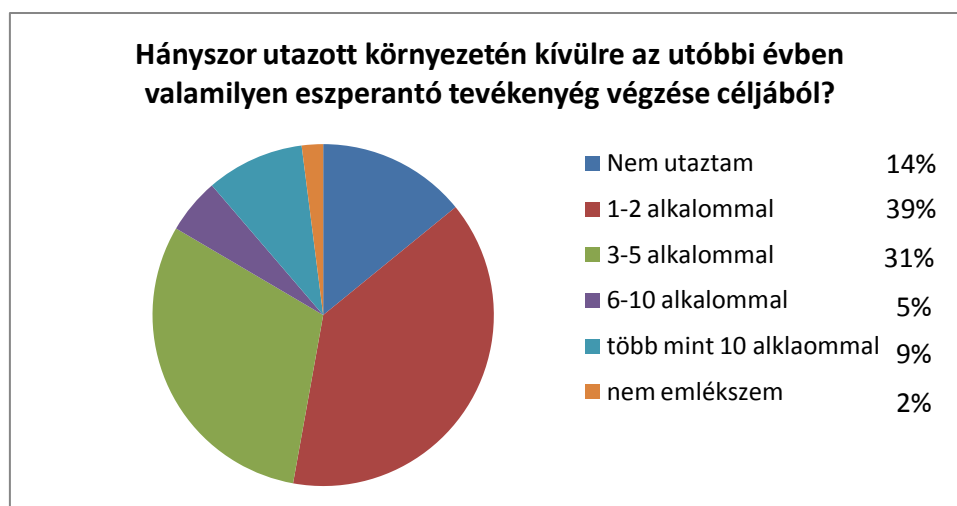

2. ábra A kérdőív kitöltőinek származási országa zölddel jelölve
 Forrás: Saját térkép a <http://www.worldmapmaker.com> segítségével készítve

3. ábra Eszperantisták részvétele az eszperantó turizmusban. Forrás: Saját kutatás (2012)

Amint azt a 3. ábra is mutatja, az internetes kérdőívet kitöltők 88%-a vett már részt az eszperantó turizmusban, ami a kutatásom szempontjából nagyon jelentős eredmény. A kérdőív automatikusan további kérdéseket tett fel azok számára, akik utaztak az eszperantóhoz kapcsolódó motivációval, így a továbbiakban a kitöltők 88%-ának válaszait vizsgáltam.

4. ábra Utazások gyakorisága. Forrás: Saját kutatás (2012)

Leolvasható, hogy a válaszolók 84%-a az utóbbi egy évben is részt vett az eszperantó turizmusban.

Arra a nyitott kérdésre, hogy mi alapján döntenek el, hogy hova utaznak, az elemzés során 17 különböző kategóriát különítettem el a kitöltők válaszai alapján. Mivel a turista természetesen több befolyásoló tényező alapján is dönthet, ezeket is figyelembe vettem. A kapott 360 szavazat alapján a következő kategóriákat határoztam meg (zárójelben feltüntettem a válaszadók számát, akik megemlézték ezt a döntési kritériumot):

1. ismerősök, barátok (91);
2. helyszín: megközelíthetőség és a desztináció maga (79);
3. nyelvhasználat (43);
4. költségek (31);
5. konkrét rendezvény (26);
6. rendezvény jellege, szervezőcsapat (24);
7. munka a rendezvény során (19);
8. a program összetétele (18);
9. időpont (16);
10. a mozgalomban való részvétel (6);

továbbá egy-egy válasz érkezett a következőkre: ajánlották, egyéb körülmények, nyaralás, ösztöndíj, csak a Pasporta Servo miatt, résztvevők száma, újdonság varázsa.

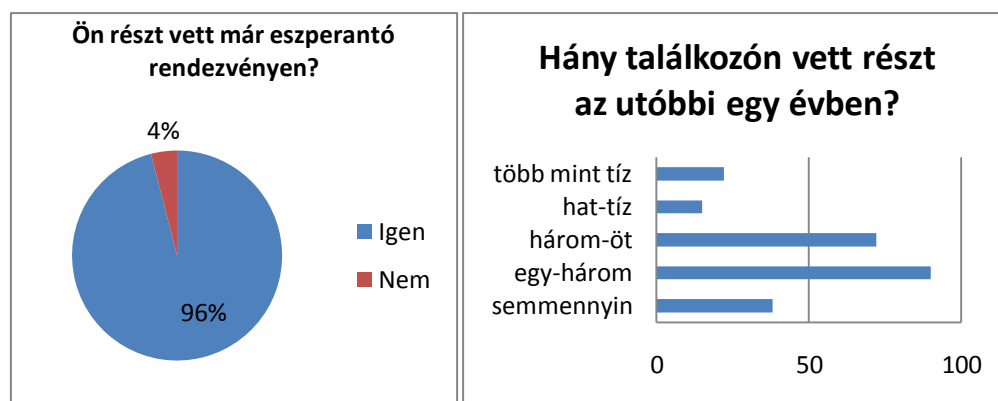

5. ábra A desztinációról való döntést leginkább befolyásoló tényezők. Forrás: Saját kutatás (2012)

A dolgozat további részében az eszperantó turizmus részét alkotó alkategóriák vizsgálatával foglalkozom.

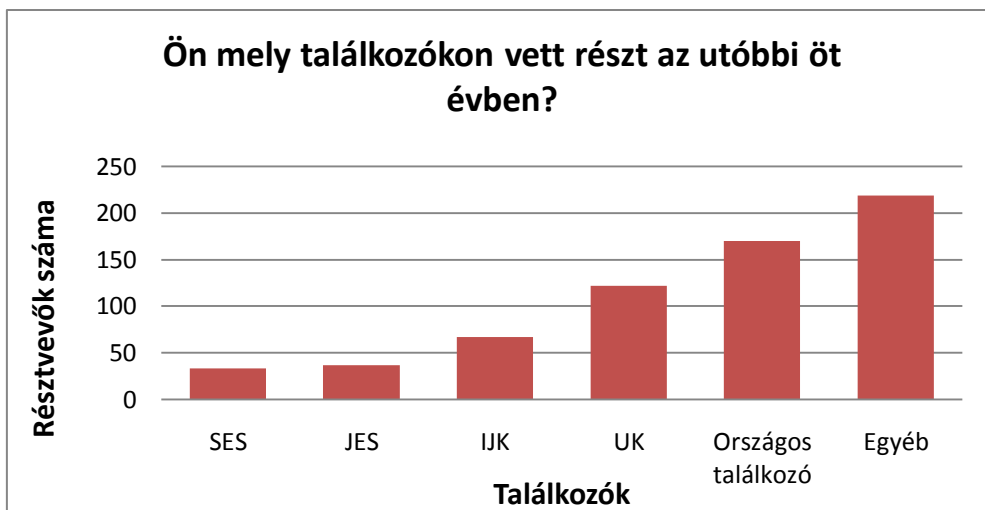
4.1. Eszperantó rendezvények

Néhány az eszperantó találkozókra vonatkozó eredményt szeretnék ismertetni.

6. ábra Eszperantó találkozókra való részvétel. Forrás: Saját kutatás (2012)

A kérdést megválaszolók 96%-a már vett részt eszperantó találkozón, sőt a 62%-uk az utóbbi évben is.

7. ábra Egyes esperantó találkozók. Forrás: Saját kutatás (2012)

A kérdőív ezen részének összeállítása során a válaszba azért ezt a négy konkrét rendezvényt hangsúlyoztam ki, mert saját tapasztalataim szerint ma ezek a legnépszerűbbek. A válaszolók természetesen több válaszlehetőséget is be tudtak jelölni, így ne tévesszen meg minket az, hogy az egyéb kategóriát is sokan bejelölték. Hiszen pl. aki részt vesz a világ legnagyobb esperantó rendezvényén az UK-n, az nagy valószínűséggel volt már más országos találkozón vagy egyéb rendezvényen is.

4.1.1. Nemzetközi esperantó rendezvények

Nemzetközi esperantó rendezvénynek, ahogyan azt már említettem példaként, felhozhatjuk az UEA Központi Irodájában megrendezett nyílt napot. Ezen a nyílt napon már én is részt vettem, kutatásom e részének alapját saját tapasztalataim és az Osmo Bullerrel, az UEA Általános Igazgatójával, készített interjúm próbál betekintést mutatni. Az első nyílt napot 1994 novemberében rendezték meg. Azóta is minden tavasszal és ősszel megtartják. 2012 novemberében volt a 37. nyílt nap.

A nyílt nap nem csak az épületbe való belépést, a dolgozók valamint munkájuk megismerését jelenti, annál sokkal többet nyújt. A fő irányvonalat a kiválóbbnál kiválóbb esperantó előadók bemutatói képezik. Emellett egyéb tevékenységekre is lehetőség nyílik: filmnézés, könyvvásárlás (amit esperantó könyvesboltok általános hiánya miatt nem mindennap tehet meg az ember), esperantós emléktárgyak vétele. Olykor a nyílt napot követő reggelen szemináriumot tartanak: pl. 2011 novemberében Wikipédia szemináriumot tartottak esperantó nyelven.

A nemzetközi ifjúsági rendezvények tekintetében maradnék az IJK példájánál.

Mintahogyan azt megtudtam Łukasz Żebrowskitól a TEJO elnökétől, az IJK célja általánosságban az, hogy egy helyre gyűjtse össze a tevékeny fiatal eszperantistákat. Ám minden egyénnek külön-külön célja van. Van olyan, aki kifejezetten az eszperantó mozgalom előrelépéséért akar tenni, mások az eszperantón keresztül szeretnék más szervezetek céljait elérni: pl. az eszperantó cserkészek. Különböző programokkal várják a komolyabb résztvevőket: workshopok, vitakörök, bizottsági ülések. Valaki a tanulás kedvéért jön: gyakran különböző nyelvórák kerülnek megrendezésre az IJK-n, egyesek más kultúrákba szeretnének betekintést nyerni, valaki pedig a személyes kapcsolatok kiépítését preferálja. Olykor csupáncsak az adott desztináció vonzza oda az eszperantó turistákat. Azok is megtalálják az ínyükre valót, akik csak szórakozásra vagy éppen kikapcsolódásra vágnak.

Tágabb értelemben az IJK célja az, hogy bármire is vágnak a fiatal eszperantisták, azt az IJK alatt eszperantó nyelven megtalálják.

Arról, hogy a következő évben hol kerül megrendezésre az IJK, a TEJO vezetősége dönt. Minden évben nyílt versenyt hirdetnek meg, amire bármilyen csoport jelentkezhet, azzal a feltétellel, hogy a találkozó infrastrukturális háttéréről is gondoskodni tudnak majd: szállás, termek, étkeztetés stb. Fontos az is, hogy a csapatot ne csak friss eszperantisták alkossák (bár ők is lehetnek benne, hiszen ez biztosítja a tudás megfelelő átnyújtását), hanem tapasztaltabb személyek is. Sokat számít, maga a terület: ahol a helyi eszperantó ifjúság segítségre szorul, azt mindenképpen előnyben részesítik; valamint előnyt élvez az a csapat, akiknek jobb a reklámstratégiája a helyiek felé. Legutolsósorban azt sem felejtik el figyelembe venni, hogy eddig hol került megrendezésre IJK. Igyekeznek elkerülni az ismétlődést.

Żebrowski nem nevezné az IJK városát eszperantó városnak, mivel általában a lakosságra semmilyen hatással nincs az esemény, és a találkozó területét valamint környezetét is csak egy hét erejéig befolyásolja.

Az IJK reklámtevékenysége két irányba mutat: az első az eszperantisták körében való híresztelés: ez elég könnyű feladat, hiszen a jól ismert közönségnek a jól bevált módszereket kell újraalkalmazni: hirdetések az UEA és a TEJO honlapján. Beszámolók, reklámok a legfontosabb eszperantó újságokban, blogokban, közösségi portálokon, e-mailes vitacsoportokban valamint egyéb eszperantó tömegkommunikációs eszközökön keresztül. A toborzás más eszperantó rendezvényeken is folyik egész évben.

A másik fontos reklámtevékenység az IJK-város lakosságát érinti. Ilyenkor a legkülönbözőbb módszerek jöhetnek szóba, mivel a világ sehol sem ugyanolyan. Általánosságban azért azt mondanám, hogy igyekeznek arra koncentrálni, hogy a helyi média tudomást szerezzen a találkozóról, plakátokat helyeznek ki a közelben, nyílt programokat

rendeznek, pl. Kulturális és Nyelvi Fesztivál.

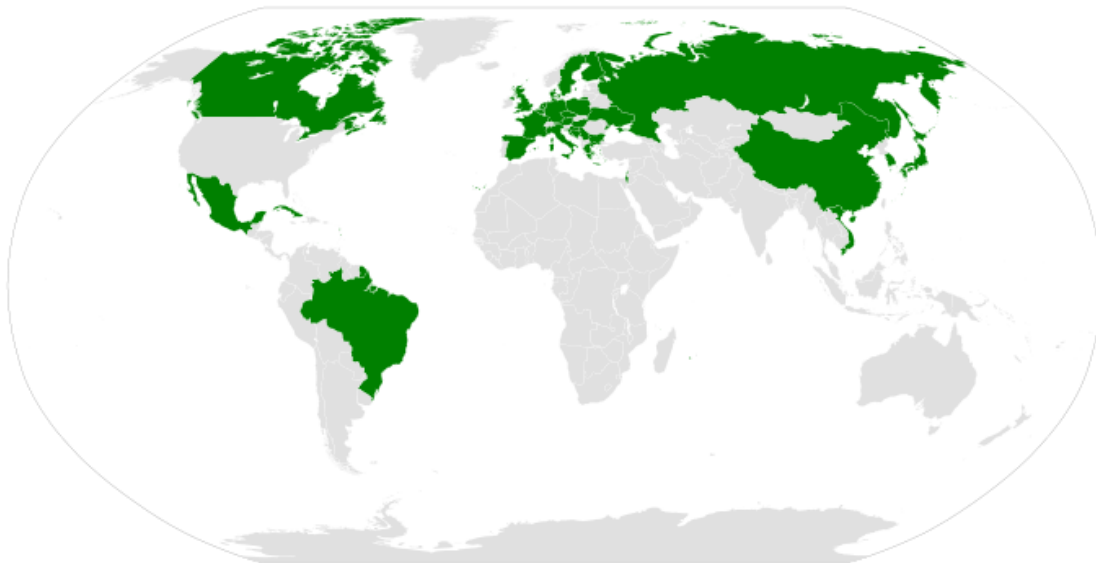
A pénzügyekkel kapcsolatban általában aggodalomra nincs ok. A résztvevők költségei fedeznek mindent. Mindenesetre támogatókat is keresnek minden évben, amit a kongresszus költségeinek lefaragására fordítanak. Nem cél a profitszerzés, ám a biztonság kedvéért a büdzsét úgy állítják össze, hogy a bevételek kicsit a kiadások felett legyenek. Az így elnyert profit harmadát a TEJO adott Országos Részlegéhez juttatják, a második harmadot a „Vegyél részt az IJK-n” versenyre (amelynek célja, hogy néhányan ingyenesen jussanak el és vegyenek részt a találkozón) fordítják, és az utolsó harmad pedig a tartalék, amiből az esetleges veszteséges IJK-t egyenlítik ki.

Az IJK megszervezésében együtt működik a TEJO, az adott Országos Részleg, a Kongresszusi Bizottság, a helyiek, városi vagy regionális hatóságok, cégek, helyi szervezetek valamint kisebb mértékben az UEA is. Osmo Buller többek között azt is elmondta, hogy figyelemmel kíséri az IJK előkészületeit s egyes hivatalos papírokat is ő ír alá.

Amikor a találkozót Európában rendezik meg, akkor európai szervekkel is folyik a közös munka: egyes programokra vagy szemináriumokra gyakran pénzt nyernek el. Utazási iroda szolgáltatásait csak ritkán veszik igénybe, mivel nem igazán létezik olyan utazási iroda, amely az eszperantó turizmusra, és az eszperantó turisták soknemzetiségűségére koncentrálna. Gyakran túl drágán ajánlanak nem megfelelő csomagokat.

Turisztikai partnerek azért mégis akadnak ha buszbérlésről, jegyek értékesítéséről, vagy brosrák beszerzéséről van szó.

Az, hogy hányan és honnan vesznek részt az IJK-n nagyban függ attól, hogy az hol kerül megrendezésre. Ha Európában, akkor a résztvevők száma 300 és 500 közé tehető. Ha Európán kívül van, ez a szám 150-200-ra csökken. A földrajzi eloszlást tekintve elmondható, hogy a többséget a saját és a környező országok résztvevői alkotják.

8. ábra A zölddel jelzett országokban már rendeztek IJK-t (1938-2012). Forrás: eo.wikipedia.org: Internacia Junulara Kongreso

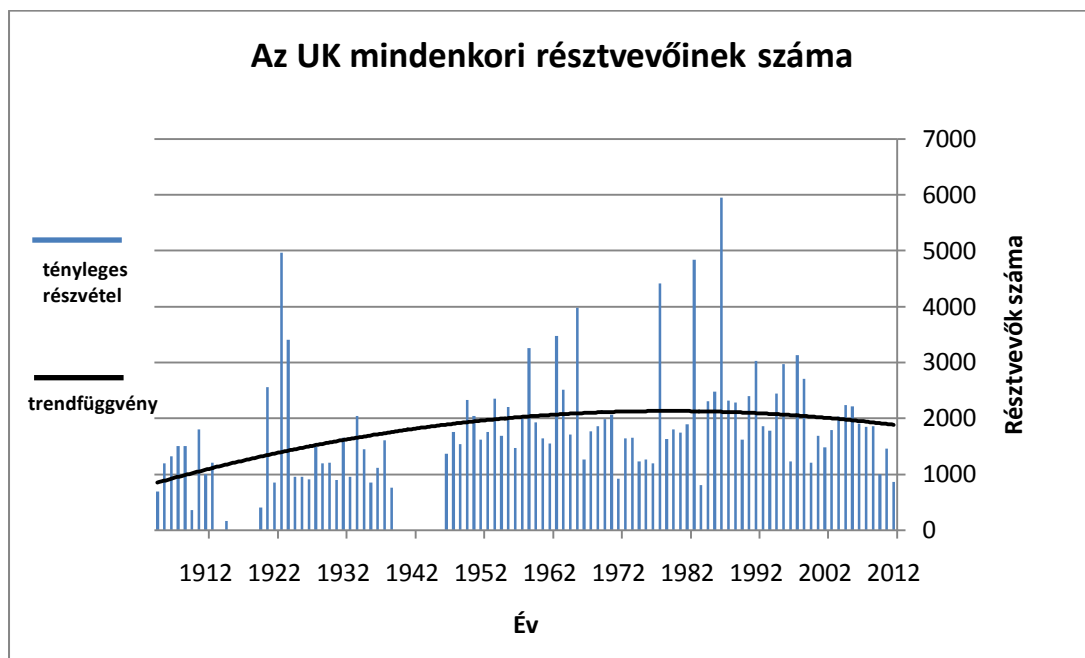
Az ábrán is látható, hogy elég sok helyen tartottak már IJK-t. Sajnos Ausztráliában és Afrikában még nem került megrendezésre. Az utóbbi helyszínt igen fontosnak tartják, de minden próbálkozás ellenére mindmáig nem adódott alkalom afrikai IJK lebonyolítására. A következő IJK, 2013 nyarán, a térképen nem fog új területet zöldre színezní. Az 1986-os neurimi találkozó után Afikim települése vívta ki magának a következő izraeli IJK lebonyolítását.

Az UK megrendezését a világ legnagyobb eszperantó turistamozgást generáló eseményének kell tekintenünk. Állítja Osmo Buller. Az UK 1905 óta szinte megszakítás nélkül minden évben megrendezésre kerül (kivételt képez a két háború időszaka). Nem csak hogy mindig más országban rendezik meg, de mindig másik kontinensen is: egyik évben Európában, a rá következő évben valamelyik másik kontinensen. Így történt ez a két legutóbbi évben is: idén nyáron Hanojban, Vietnámban, míg az azt megelőző évben Koppenhágában, Dániában került megrendezése az UK.

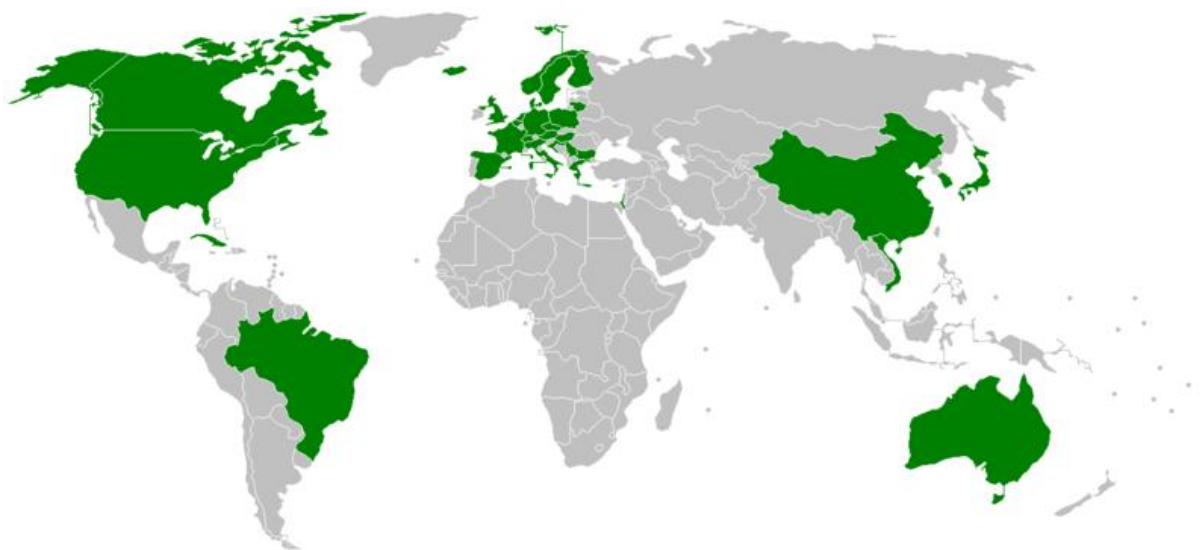
A Dél-Európában rendezett Világkongresszusokon mindig sok a résztvevő, általában több mint 2000 ember. Ha a közép- vagy észak-európai kongresszusokról van szó, akkor ez a szám 1800-1500 körül van, ha pedig nem Európában rendezik meg, akkor kevesebb mint 1000 résztvevő az általános. Jelenti ki Clay Magalheas az UK állandó kongresszusi titkára. Az említett adatok a legutóbbi évek statisztikáit tükrözik vissza, valamint valószínűleg a közlejtővőt is. Nem szabad arról sem megfeledkezni, hogy a világgazdaság alakulása a résztvevők számára elég nagy hatással van, a számok igencsak ingadozhatnak.

A legutóbbi UK-kon kb. 60 ország képviselteti magát. Részletes adatokat a

mindenkori UK-k táblázatának felső soraiból további információkat lehet leolvasni²¹. Az alapvető adatokat a következő diagram is jól illusztrálja.

Az első UK-t 1905-ben rendezték meg. Boulogne-sur-Merben Franciaországban 688 résztvevővel. A diagramon egyértelműen látható, hogy a két világháború idején az UK-t nem rendezték meg. A majdnem 6000 résztvevőt elérő UK pedig az eszperantó 100 éves évfordulóján 1987-ben volt Varsóban, az első eszperantó könyv kiadásának helyszínén. A következő nagy lélekszámú rendezvényre előreláthatólag a 100. UK alkalmával kerülhet sor 2015-ben.

9. ábra A zölddel jelzett országokban már rendeztek UK-t (1905-2012).
Forrás: www.wikipedia.hu: Eszperantó Világkongresszus

²¹ A mellékletekben az összes UK-ra vonatkozó adatot megtalálhatjuk. Forrás: Jarlibro 2012, UEA

Habár a szervezőknek már sikerült elérniük, hogy Ausztráliában is megrendezzék az UK-t, Afrika még továbbra is álom marad.

Az UK-n a programok különböző profilúak: a kifejezetten a kongresszus eredményességét elősegítendő eseményeken kívül egyéb kulturális és turisztikai programokra is sor kerül: programok kezdő nyelvhasználóknak és fiataloknak, kirándulások, könyvesbolt, nyelvkurzusok (eszperantó, és egyéb nyelvek is), koncertek, bemutatók, s túlnyomó többségben workshopok, szemináriumok, előadások, valamint közgyűlések.

Az UK célja az eszperantó mozgalom megerősítése s az eszperantó nyelv életben tartása, annak használata. Magalhaes válaszából azt is megtudtam, hogy az UK-knak nem célja az eszperantó turizmus fejlesztése ám mégis nagy befolyással van rá. Elmondható, hogy az év legtöbb eszperantó turista mozgása az UK városban s annak környékén van, mivel ez a legnagyobb eszperantó rendezvény. Az UK profitot is hoz a helyieknek, de mivel egy városban általában csak egyszer kerül megrendezésre, a helyi lakosságnak ez csak egyszeri rövid időtartamú jövedelemforrást hoz.

Magalhaes szerint a résztvevők legfőbb motivációját a nyelvhasználat nyújtja, és az, hogy részt vehetnek a világ legjelentősebb Eszperantó eseményén: „*Élni a nyelvet egy hétig*”.

Az, hogy hol fogják megrendezni következőleg az UK-t, az maguktól az eszperantistáktól függ. Ha úgy látjuk, hogy a lakóközösségünkben van egy lelkes önkéntes csapat, aki készen áll az UK megrendezésére, akkor pályázatot nyújthatunk be az UEA-nál. Az eljárás hasonló az IJK-éhoz. A jelentkezés után az Állandó Kongresszusi Titkár meglátogatja a feliratkozott helyszíneket, majd az UEA vezetősége hozza meg a végleges döntést. Az UEA Általános Igazgatója és az Állandó Kongresszusi Titkár javaslatai befolyásol(hat)ják a vezetőséget. A Helyi Kongresszusi Bizottságnak tréninget is tartanak arról, hogy hogyan kell megszervezni egy eredményes UK-t.

Az Általános Igazgatónak is nagy szerepe van a döntéshozatalban, tudtam meg Bullertől. Az ő feladata, hogy eldöntse, hogy a helyszín a feltételeknek megfelelő-e: van-e elég szervező, megfelelő kongresszusi épület, elég lehetőség különböző szállások biztosítására, hogyan áll hozzá a város és az egyéb helyi hatóságok az ötlethez, és vannak-e pénzügyi támogatók. Az Általános Igazgató aláírja a szerződéseket a partnerekkel: hotelekkel, a kongresszusi épület tulajdonosával stb... A részletes előkészületeket és a végső árak kialakítását a helyiek az Állandó Kongresszusi Titkár segítségével fixálják. Az Általános Igazgató felelős a helyi média bevonásáért. Az UK büdzsáját az Állandó Kongresszusi Titkár készíti el, átadja az UEA vezetőségének, akinek el kell azt fogadnia.

Az Állandó Konresszusi Titkár felel a program összetételéért is (az Általános Igazgató, az UEA vezetősége és a helyi kongresszusi bizottság felügyeletével).

Az UK reklámtevékenységére nincs kifejezett marketingstratégia. Az UEA-nak a fő célja ugyanis nem a profitszerzés, hanem maga az eredményes kongresszus, ezért nem is szeretné ráerőszakolni magát az emberekre.

Reklámja mégis van az UEA honlapján és különböző újságok hirdetéseiben. Háromszor egy évben ismétlik meg a reklámot, melyet online naptárban is figyelemmel kísérhetnek az érdeklődők.

Az UK finanszírozását leginkább a kongresszusra jelentkezők jelentkezési költségéből és a közvetített egyéb turisztikai szolgáltatások árreszen nyerik: szállás, kirándulások, estélyek és nagyterem bérlete. Gyakran adományok is segítik a kongresszus finanszírozását. Ha az UK profittal zárul, akkor azt legtöbbször a szervezőkkel megosztják.

A résztvevőknek is igyekeznek kezdeményt nyújtani: az UEA egyéni tagjai, bizottsági tagok, az egy háztartásban élők, fiatalok, mozgáskorlátozottak, mozgáskorlátozottak kísérői és a programot jelentős mértékben támogatók különböző kedvezményekre jogosultak. A Harmadik Világban élőket is segíti a Harmadik Világ Eszperantó²² alapítvány, amely az arra rászorulóknak pénzbeli segítséget nyújt, hogy az adott kongresszusra el tudjanak jutni. Ez minden évben 10 embernek jár, valakinek kisebb részben, másoknak nagyobb részben fedi költségeit. Az UK-k majdnem mindig profittal zárulnak, mégis előfordul, hogy veszteséges, például amikor azért rendezik meg az UK-t az adott területen, mert az eszperantó mozgalom elég gyenge. A fő célok egyike mégis az, hogy az UK ne veszteséggel záruljon. Ha ez mégis megtörténik, akkor sem terhel semmilyen költséget a helyi szervezőkre, így elősegítve azt, hogy mindig legyen, aki versenybe száll az UK megrendezéséért.

A turisztikai szektorban érintettek az utazásközvetítők és utazási irodák, akik általában olcsóbban ajánlanak hoteleket és kirándulásokat mintha a szervezők maguk próbálnák ezt megtenni.

Magalhaes elmondta, hogy az éves UK-várost, nem nevezné még egy hétig sem eszperantó-városnak (hasonlóan Żebrowskihoz), hiszen a legtöbb helyi nem is tud arról, hogy ennek a rendezvénynek az ő városuk ad otthont.

A következő UK Rejkjavikban lesz, Izlandon, 1977 után második alkalommal.

4.2.ZEÓ-k

²² Triamonda Kongresa Fondaĵo

Ahogy már fentebb említettem a ZEO mozaikszó, az eszperantó Zamenhof/Esperanto-Objektonak a rövidítése, ami magyarul annyit tesz Zamenhof/eszperantó tárgy. Ide tartozik minden olyan térben lerögzített, bárki számára ingyenesen s könnyedén megtekinthető, nyilvános helyen elhelyezett tárgy (felirat, kép, szobor, utca, tábla stb.), amely valamilyen kapcsolatba hozható az eszperantó mozgalommal.

Gyakran ezek a ZEÓ-k képezik az eszperantó turisták motivációját a látogatásra, de olykor csak a mézes bödön koncepció²³ egyes elemeként funkcionálnak: a turista elmegy megtekinteni, ha már ellátogatott az adott helyszínre.

ZEÓ-t Székesfehérváron is lehet találni.

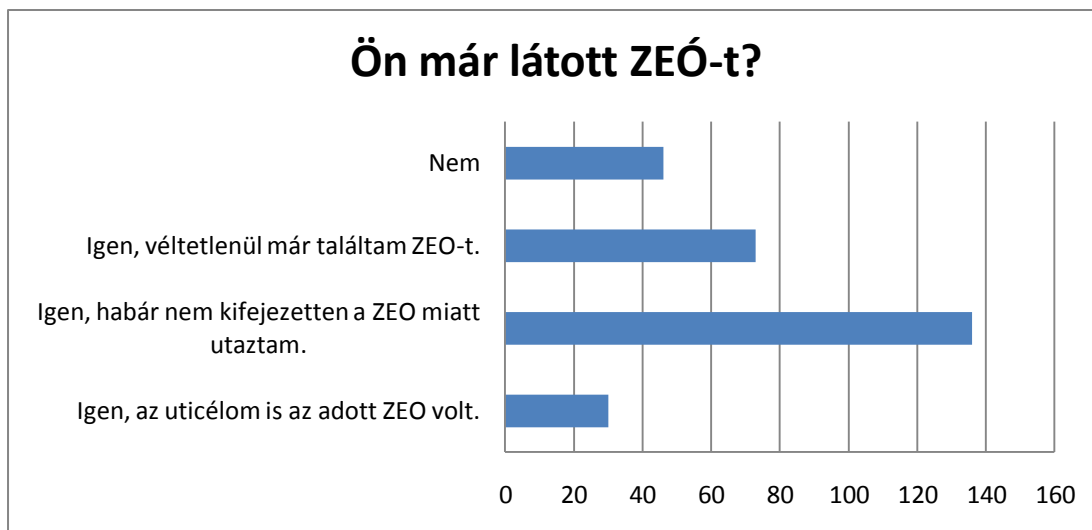
10. ábra ZEO a székesfehérvári Eszperantó téren. Forrás: Saját fotó (2009)

Ez a ZEO nagyszerű pár órás kirándulás célját szolgálta a 2002-ben itt megrendezett IJS alkalmával. Ez a példa tipikusan a „megtekintem, ha már ott vagyok” elvét mutatja be. Ezt a fényképet én készítettem Székesfehérváron, az Eszperantó téren, közel a belvároshoz, még az épület felújítása előtt. Sajnos a felújítás után a ZEO nem került vissza régi helyére.

A világon rengeteg ZEO van, amelyet különböző honlapok próbálnak összegyűjteni. Számuk viszont folyamatosan nő, mindig akad egy-egy lelkes eszperantista, aki új ZEO állításáért küzd. Ezen kívül nagyon nehéz őket megszámolni, mert nincs hivatalos szerv, aki bejegyezné a ZEO-kat, egyelőre csak laikus számolgatások eredményeit találtam meg. A Wikipédia szerint²⁴ kb. 1300 ZEO van a világ 60 országában. Ezt az adatot megerősíteni nem tudom, csak tájékoztató jellegűnek szánom.

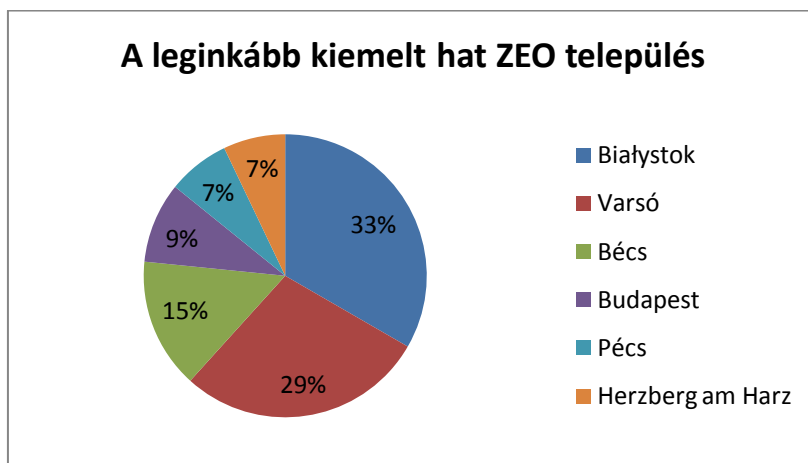
²³ Puczkó L., Rátz T.: Az attrakciótól az élményig. 173-174. o.

²⁴ Listo de Zamenhof/Esperanto-objektoj <http://eo.wikipedia.org> (Letöltve: 2012.10.20.)

11. ábra Mennyire fontos egy ZEO az úti cél kiválasztásakor. Forrás: Saját kutatás (2012)

A válaszolók 16%-a még nem látott ZEÓ-t. A legtöbbben pedig láttak, de nem kifejezetten az adott ZEO megtekintése volt az úti céljuk. Leolvasható, hogy a válaszolók 10%-ának célja éppen az adott ZEO megtekintése volt. Arra a kérdésre, hogy melyik városban láttak már ZEO-t 65 különböző városnevet kaptam. Az első hat legtöbbet említett város: Białystok; Varsó; Budapest; Bécs; Herzberg am Harz; Pécs.

12. ábra A leginkább kiemelt hat ZEO település. Forrás: Saját kutatás (2012)

Białystokot és Herzberg am Harzot el is várhatjuk a hatos toplistában. Mindkettő eszperantó város, később részletesen kifejtem őket.

Varsó jó példa lehet arra, hogy az adott desztinációba egy adott ZEO miatt látogatnak el. Többek között itt található ugyanis Zamenhof sírja. A sír a varsói zsidótemetőben található, ami az eszperantó tér mellett helyezkedik el. Az eszperantó térre pedig a 111-es busszal juthatunk el, amelynek végállomása az Eszperantó nevet viseli.

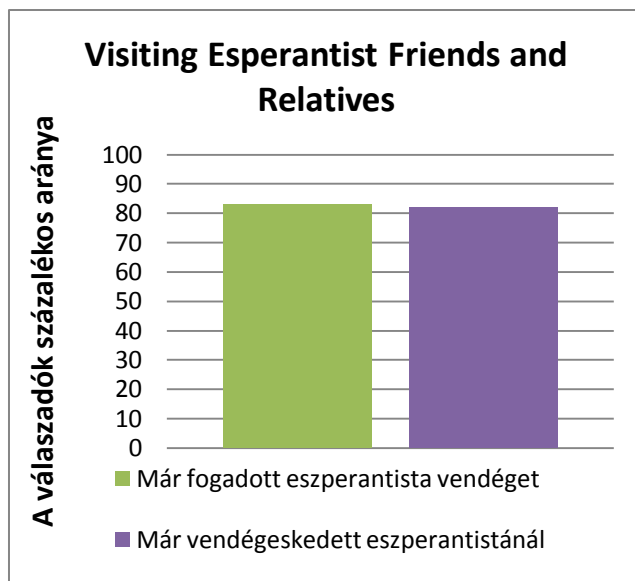

13. ábra Zamenhof sírja Varsóban és az „Eszperantó busz”. Forrás: Saját fotó (2011)

Budapesten, Bécsben és Pécsen több ZEO is található, ám kicsit meglepőnek tartom, hogy a hatba két magyar város is bekerült. Ez talán annak is betudható, hogy Magyarország mindig is „nagyhatalom” volt az eszperantó mozgalomban és az ország eléggé városközpontú, azaz Budapestközpontú. Más a helyzet pl. Franciaországgal, ahonnan összességében több várost említettek mint Magyarországról, de egyiket sem elégszer ahhoz, hogy felkerülhessenek erre a listára.

4.3. Vendéglátás – Pasporta Servo

Kérdőívemben azt is felmértem, hogy hányszor, milyen gyakran fogadnak az eszperantisták eszperantista vendégeket.

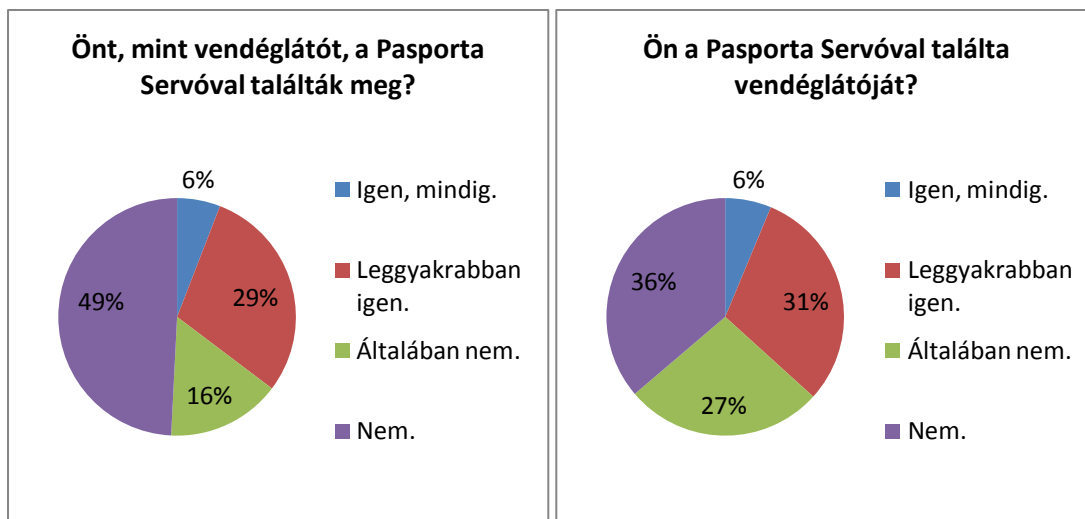

14. ábra VEFR²⁵. Forrás: Sakát kutatás (2012)

A felmérésből az derül ki, hogy igen sokan voltak már vendégek, vagy fogadtak vendéget az eszperantó használatával.

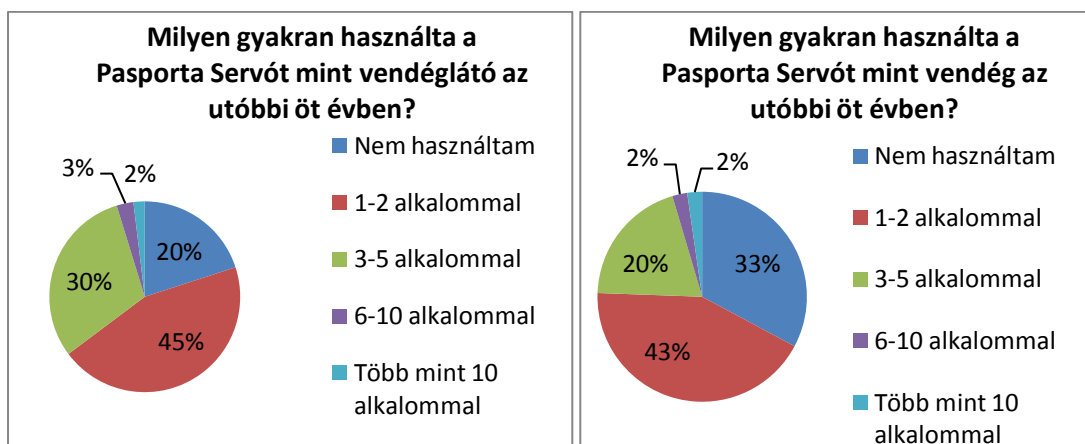
Most a Pasporta Servo mélyrehatóbb elemzésére szeretnék koncentrálni Sergey Meiyer Tyrinnel készített interjúm alapján. A Pasporta Servo célja a ma is ugyanaz, mint bármikor: segíteni főként a fiatal eszperantistákat az olcsó utazás felkínálásával. A Pasporta Servo ingyenes szállást biztosít! Azért éppen a szállás, mert általában ez az, amire a legtöbb pénz az emberek kiadnak. Nem is beszélve arról, hogy gyakran a szállásadók ingyenes idegenvezetést, megvendéglést, étkeztetést, és szórakoztatást is vállalnak, hiszen „az otthonukba megy a kultúra”, s úgy érzik, ezért tartoznak vendégüknek. Megnyílik a világról alkotott képünk, kitárul a látószögünk, más kultúrákat ismerünk meg, helyi családok mindennapi életébe nyerünk betekintést, gyakran a generációk közötti különbségekből fakadó nézeteltérések kezelését is elsajátíthatjuk. A szállás ezen formája összehasonlíthatatlan azzal, amit egy nemzetközi hotellánc egyik szobájában kaphatnánk.

²⁵ Eszperantóul: Viziti Esperantistajn Amikojn kaj Parencojn (VEAP)

15. ábra A Pasporta Servo használata a vendég és vendéglátó szempontjából. Forrás: Saját kutatás (2012)

Azok aránya, akik a Pasporta Servot használják szálláshely keresésére viszonylag alacsony. Ezt annak tudnám be, hogy egy-két rendezvény meglátogatása után kialakul egy bizonyos nemzetközi baráti kör, amit szükség esetén bármilyen egyéb szolgáltatás igénybevétele nélkül felkereshetünk. A tényleges használatról viszont a következő ábra ad tájékoztatást:

16. ábra A Pasporta Servo tényleges használata. Forrás: Saját kutatás (2012)

A Pasporta Servo és más vendéglátó szolgáltatások (pl. CouchSurfing) között a különbség két dologban jelentkezik: A Pasporta Servo mondható el az első ilyen szolgáltatásnak, 1974²⁶ óta működik. Bár az első szállásnyújtás mint szokás egészen az ókori görögökig visszavezethető²⁷, az a gondolat, hogy mindezt konkrétan az esperantó beszélőire

²⁶ Tutmonda Esperantista Junulara Organizo: Pasporta Servo 2008. 5. o.

²⁷ Az első kereskedelmi utak már az ókorban kialakultak: a K.e.776 óta megrendezésre kerülő olimpiai játékokra a görögök közönséget szerveztek s ehhez különböző szolgáltatásokat igyekeztek nyújtani. (Lengyel, 1992).

alkalmazzák, 1966-ban ütötte fel fejét Argentínában, amikor Ruben Feldman-Gonzalez elindította az ún. Programa Pasportót. A Pasporta Servo jelenlegi fennállásában először 1974-ben jelent meg 40 vendéglátóval, a franciaországi Jeanne-Marie Cash irányítása alatt.

A második különbség pedig a Pasport Servo jellegéből adódik: Az eszperantó nyelv beszélőinek viszonylag zárt közössége miatt, kevesebb az esély arra, hogy rosszindulatú tagok kerüljenek a rendszerbe. Más hasonló szolgáltatóknál mindenki regisztrál, olyan is, aki igazából csak utazni szeretne és nincs kész a vendéglátásra – mondja el Tyrin. A Pasporta Servo használata megköveteli, hogy mindkét fél tudjon eszperantóul. Mivel ennek a közösségnek egyedi a felépítése, és sokszor nagyon hasonló az érdeklődési körük, ez előnyt nyújt abban is, hogy a vendég és a vendéglátó közös pontot találjon, jobban megismerkedjenek, szorosabb kapcsolatot fűzhessenek, mint pl. két Couchsurfing felhasználó.

A harmadik különbség pedig az, hogy a Pasporta Servo nem csak internetes formában létezik (tervezik a könyv újabb kiadását), és létezett, így azok is használhatják azt, akiknek nincs internet hozzáférésük. Ez is egy pluszt ad a szolgáltatás szociális hátteréhez.

A Pasporta Servót egy olyan időszakban fejlesztették ki, amikor a világ teljesen más volt: az utazás és a turizmus csak a gazdagoké volt, a bürokratikuság magasabb fokon működött: vízumokra, határátkelési engedélyekre volt szükség, politikai eszmék hátráltatták az embereket. A nemzetközi kapcsolattartás sem ment egyszerűen. Ebben az időben a Pasporta Servo teljesen egyedi, élenjáró és forradalmi volt. Mindenesetre most is úgy gondolom, hogy az ötlet a mai világban is megállja a helyét, nem véletlen, hogy a Couchsurfing és a Hospitality Club a modern világban jött létre.

A Pasporta Servóval az emberek olyat érthettek el, amit mással nem. *“Erősen ajánlom mindenkinek a Pasporta Servo használatát más hasonló szolgáltatókkal szemben: az eszperantó, mint segédnyelv, használata nyújt csak igazságos megoldást.”* – állítja Tyrin.

Általánosságban a Pasporta Servo és más hasonló szolgáltatások között mindig is ott volt egy nagy különbség: az eszperantó nyelv használata. Nem kell felvenni a versenyt másokkal, hiszen ezt az egyediséget senki más nem nyújtja. Aki eszperantistát szeretne találni, az általában a Pasporta Servót fogja használni. Mégis az eszperantisták egy kis része más hasonló szolgáltatókat is igénybe vesz. Ezt a kérdőív alapján készített alábbi ábra is jól mutatja.

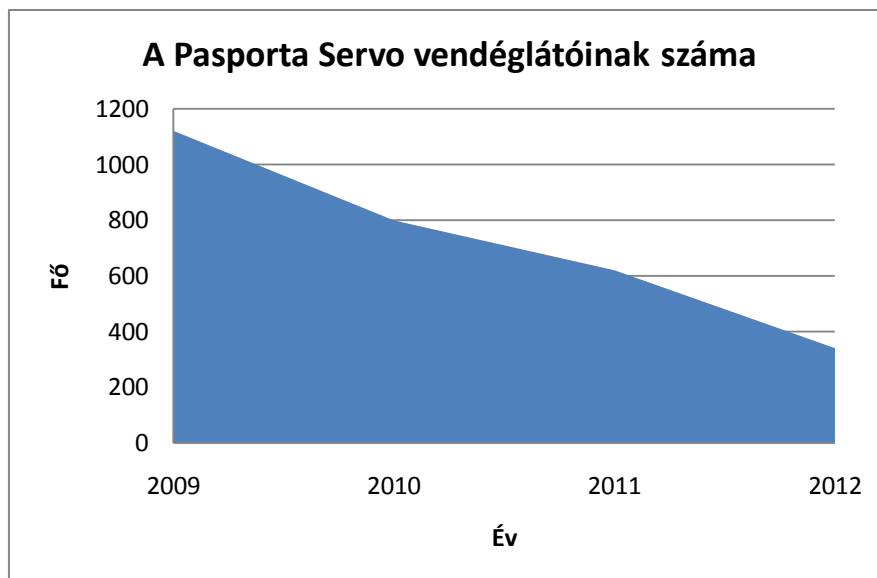
17. ábra Más vendéglátó szolgáltatások használata az eszperantó turizmusban. Forrás: Sajtát kutatás (2012)

A Pasporta Servo Tyirin szerint a jövőben is fent fog maradni. Addig amíg a vendéglátóknak lehetősége van közzétenni hirdetéseiket s a potenciális vendégek ehhez a listához könnyű hozzáféréssel rendelkeznek, addig kétségtelenül a Pasporta Servo működni fog.

A Pasporta Servónak nincs marketingstratégiája, sőt szinte nem is alkalmaz reklámtevékenységet sem. A több évtizedes múltja kellő garancia és renomé arra, hogy az eszperantisták közösségében és kultúrájában mindenkinek ismerősen csengjen a neve. Az, aki pedig nem beszél eszperantóul, annak ez a szolgáltatás nem elérhető, s nem is cél ezen emberek bevonása. A belső reklám érdekében viszont kétségtelenül nem elhanyagolható a Pasporta Servó felhasználóinak beszámolóik, cikkeik s blogbejegyzéseik.

A Pasporta Servo egyetlen célja maga az eszperantó turizmus, hiszen azért van, hogy emberek utazzanak, más országokat járjanak be, hogy idegen kultúrákat ismerjenek meg, és ismeretlen környezetben töltsenek el egy kis időt életben tartva a nyelvet.

A Pasporta Servo használóit Tyirin kb. 2000-2500 emberre becsüli. Statisztikai adatokhoz jutottam Alexandre Baudry segítségével, aki a Pasporta Servo egyik belső önkéntese. A statisztika az utóbbi négy évre vonatkozik (2009-2012) és a vendéglátók listáján alapszik. E négy év során 111 országból voltak bejegyzett szállásadók.

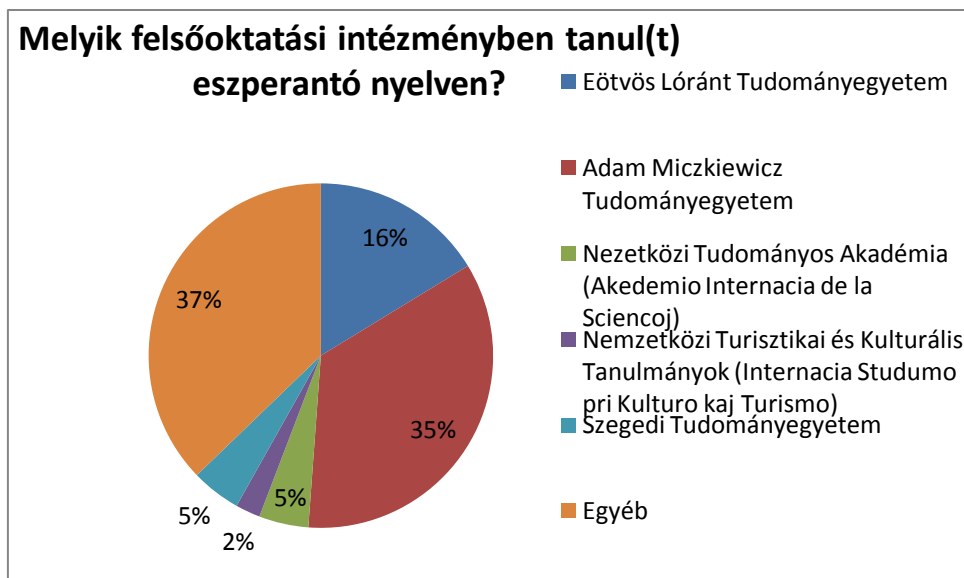
18. ábra A Pasporta Servo vendéglátói 2009-2012. Forrás: Alexandre Baury adatgyűjtése

A vendéglátók számát tekintve megfigyelhető, hogy a csökkenés drasztikus. Ez talán az utóbbi évek a Pasporta Servo üzemeltetésével felmerülő gondok miatt merülhetett fel: helytelenül működő honlap, önkéntesek hiánya, a Pasporta Servo könyv nem került kiadásra szerkesztő hiányában stb. E hibák megszüntetésére, a szolgáltatás minőségének javítására, és a vendéglátók számának növekedésére a TEJO éppen most hoz döntéseket²⁸. A jelenlegi cél csupán egy jól működő honlap létrehozása, annak fejlesztése és a könyv minden évben való megjelenítése. A mobiltelefonra kifejlesztett Pasporta Servo a távoli jövő egyik célja, mintahogyan az is, hogy Kelet-Ázsia is bekapcsolódjon a Pasporta Servoba. Japánon kívül nem igen vannak vendéglátók Kelet-Ázsiából.

4.4.Eszperantó tanulmányok

Eszperantó tanulmányok több egyetemen is működnek/ működtek. A kérdőívet kitöltők 18%-a már volt hallhatója valamilyen eszperantó szaknak. Az általam leglátogatottabbnak tartott egyetemek eszperantista hallgatóságát vizsgáltam.

²⁸ Szilva, Sz.: Ĉu Pasport Servo plu ekzistas? (A Pasporta Servo fennmaradhat?)

19. ábra Az eszperantó felsőoktatás egyetemeinek hallgatósága. Forrás: Saját kutatás (2012)

E fejezet vizsgálatánál az általam is jól ismert egyetem bemutatására fogok koncentrálni, a lengyelországi Poznań városában található Adam Mickiewicz Egyetemről van szó. A részletekről Dr. Koutny Ilonát kérdeztem.

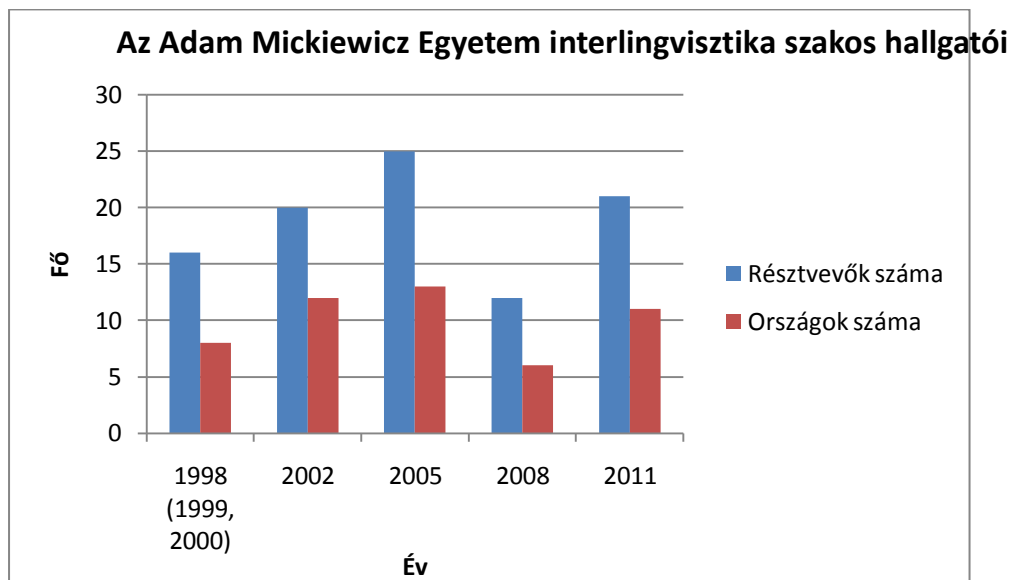
Jelenleg kétféle eszperantó nyelvű képzés zajlik az egyetem falai között. Az első az interlingvisztika szak, amely egy három éves posztgraduális levelező szak. Fő irányvonala az interlingvisztika (mesterséges nyelvek tudománya) és az eszperantológia. Cél a felsőfokú tudás átadása, továbbá az ezen tárgyak sikeres alkalmazásához szükséges képességek fejlesztése. A nyelvészeti alapok ismertetésére is hangsúlyt helyez, melyek az eszperantó kontrasztív tanulmányozásához szükségesek. Nagy hangsúlyt fektet a nemzetközi és kultúraközi kommunikációra, valamint az eszperantónak ebben betöltött szerepére.

Az Adam Mickiewicz Egyetem az egyetlen teljes filológia képzést adó egyetem az interlingvisztika és eszperantológia terén az egész világon – számol be Koutny Ilona - így híre van, ismerik eszperantó körökben.

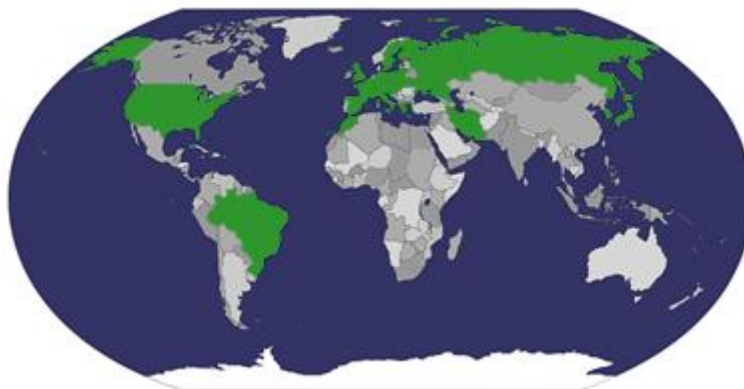
Az egyetemen minden harmadik évben az ILEI-vel közösen szervezett egyéves Tanári felkészítő tanfolyam (mely az interlingvisztika szak tanárképző szakosodásával közösen működik) az eszperantó tanárképzést tűzte ki céljául.

Igyekeznek arra is figyelmet szentelni, hogy a képzésről az információk eljussanak a potenciális érdeklődőkhöz. A képzésről megtudható információkat különböző eszperantó lapokban teszik közzé, jelentősebb honlapokon is meghirdetik, fórumokon és levelezőlistákon időről időre felvetik a témát.

Az interlingvisztika szakra járó diákok számáról és származásáról érdeklődtem, hogy valamilyen képet kapjak a szak által generált turizmus jellemzőiről. A szakot minden harmadik évben kb. 20 diák kezdi meg 10 országból. A második évben ez lecsökken 10-15-re (a távoli országokból érkezők szoktak általában hamarabb kiesni: Irán, Brazília). A harmadik évre 5-10 diák marad.

20. ábra Az Adam Mickiewicz Egyetem interlingvisztika szakos hallgatói
Forrás: Dr. Ilony Koutny által feljegyzett adatok

21. ábra A zölddel jelzett területekről voltak már hallgatók az egyetemen.
Forrás: Saját térkép a <http://www.worldmapmaker.com> segítségével készítve

Összesen 26 országból jöttek a szak tanulói Poznańba. Ritkábban egy-egy diák családdal érkezik.

Minden évben 1-2 külföldi és 1-2 belföldi tanárt is meghívnak. Bár ők nem képezik a turizmus részét, mert fizetést kapnak a tanításért.

A szaknak bár nem célja a turizmus, a tanulás mellett turisztikai programokat is nyújt a

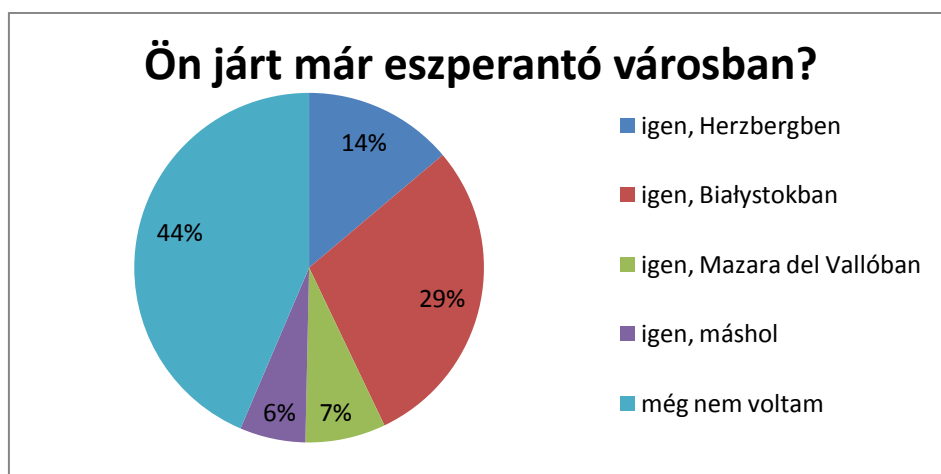
hallgatóknak. A februári helyszíni képzés után a hétvégén más lengyel városokkal ismertetik meg a szakon tanulókat helyi eszperantisták segítségével. Gyakran ellátogatnak Toruńba, Malborkba, vagy Wrocławba.

A szeptemberi helyszíni képzés után pedig az Arkones kulturális eszperantó-találkozón való részvételt javasolják mind a diákoknak, mind a tanároknak. Az egyetemi hetet és a rendezvény idejét mindig összehangolják az Arkones szervezőivel.

Rendszerint több mint 200 résztvevő érkezik: elsősorban Lengyelországból és a környező országokból (Németország, Oroszország, Magyarország, Szlovákia, Csehország), de az interlingvisztika szak diákjai és tanárai lényegesen bővítik ezt a kört.

Kétszer rendezett az UAM interlingvisztika szakja interlingvisztika szimpóziumot (2008, 2011). Az ide látogató előadók részben családdal jöttek, s egybekötötték az eseményt más városok meglátogatásával (ottani eszperantisták látták vendégül őket).

4.5. Eszperantó városok

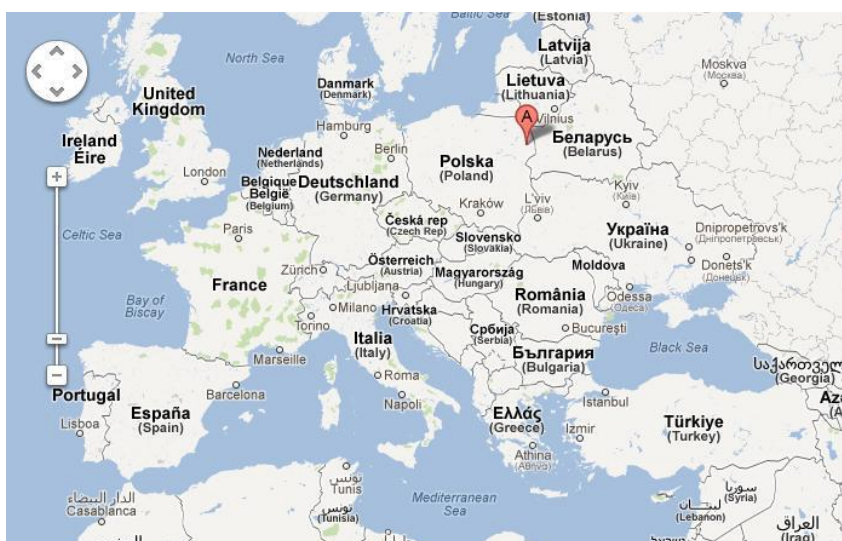
22. ábra Eszperantó városok. Forrás: Saját kutatás (2012)

Az ábrán jól látszik, hogy a kérdést megválaszoló eszperantisták jó része még nem járt eszperantó városban. A második legfontosabb információ, hogy a legtöbbet látogatott eszperantó városok Białystok és Herzberg am Harz. Most erre a két városra helyezném a továbbiakban a hangsúlyt.

4.5.1. Białystok

Białystok Lengyelország egyik legnagyobb városa. 2004-ben 291 300 lakossal rendelkezett. Az ország észak-keleti részén terül el közel a fehérorosz határhoz. A mai Podlasiei vajdaság

központja.

23. ábra – Białystok. Forrás: maps.google.com

Az eszperantó szempontjából ez a hely azért fontos, mert itt született az eszperantó megalkotója, L. L. Zamenhof.

A város főterén és több helyen is táblák jelzik a turistáknak az eszperantó vonatkozású helyeket a városban. A táblákon az információk és ismertetőik mindig fel vannak tüntetve lengyel, eszperantó illetve angol nyelven. Eszperantó turistaútvonalat hoztak létre. Az interneten a kívánt útvonalat előre meg lehet tervezni: <http://www.malkovru.bialystok.pl/>

24. ábra Eszperantó körút. Forrás: <http://www.malkovru.bialystok.pl/>

Az eszperantó út legfontosabb szakaszai:

Zamenhof utca: L.L. Zamenhof 1859 dec. 15-én született a Zielona utcában. Az utca mai neve: Zamenhof utca. Zamenhof egykori szülőházát felújították, és ma is megtalálható itt

ennek emléktáblája. A táblát az 1959-es Eszperantó Világkongresszus alkalmával függesztettek ki (az akkori kongresszus Varsóban volt, 3256 résztvevővel);

Zamenhof egykori gimnáziuma: Itt mutatta be Zamenhof az eszperantó első változatát tanuló társainak;

Jakobo Ŝapiro egykori eszperantista szülőháza, ő volt a legaktívabb helyi eszperantista a világháború előtt;

gyermek kórház, amely a Ludwig Zamenhof nevet viseli. Található itt még egy hangterem is, amelyet lányáról Lidia Zamenhofról kapta a nevét;

Két másik eszperantó vonatkozású utcanév: Esperantystów és Antoni Grabowski;

két általános iskola Ludwig Zamenhof névvel;

Történeti Eszperantó Múzeum: a kezdetektől származó írott emlékek, levelek, képek, Zamenhof hangjáról felvétel található itt, valamint teremek, amelyek az eszperantó nyelv egyszerűségét és hasznosságát mutatják be;

a Białystoki Eszperantó Központban eszperantó oktatással, fordítással foglalkoznak, európai program keretein belül önkéntest foglalkoztatnak, kiadványokat szerkesztenek, tárolnak, könyvtárat létesítenek;

eszperantó kávéházakba is betérhetünk: a menü eszperantóul is kérhető, eszperantó programok itt zajlanak.

Egyéb programok az évben: A Białystoki Eszperantó Közösség és a Ludoviko Zamenhof Alapítvány a legfontosabb szerv, folyamatosan programokat szerveznek, amelyről informálódni lehet eszperantó és lengyel nyelven a weboldalukon: <http://espero.bialystok.pl/eo/category.7.1.html>; A két legfontosabb esemény a Zamenhof-napok, amely minden évben Zamenhof születésnapja alkalmából kerül megrendezésre decemberben. Ez egy háromnapos rendezvény előadásokkal, koncertekkel, ünnepléssel, tortával, kirándulással és egyéb programokkal. Néhány tucat ember vesz részt rajta főleg Lengyelországból és a környező országokból. Kisebb jelentőséggel bíró rendezvényeket tartanak Zamenhof és Jakob Ŝapiro halálának napján. Erre általában csak a helyiek jönnek el. A program ünnepélyes megemlékezés, koszorúavatás, néha kirándulás vagy kisebb koncert.

Przemysław Wierzbowski osztja azon véleményem, hogy a települést eszperantó városnak nevezzem, legalábbis a 2009-es fennállás óta, amikor itt került megrendezésre az UK. Ebben az időben a tanfolyamosok száma is megugrott. Az említett UK-n 1860 ember vett rajta részt, 61 országból. Fontos megemlíteni, hogy a város lakossága tudatában van annak, hogy ki is volt Dr. Ludwig Zamenhof, hogy mi az az eszperantó. Ezt készek is büszkén viselni.

Több helyi iskolával is tartják a kapcsolatot, némelyben kötelező eszperantó oktatás is folyik. Az egyik iskola tanulói eszperantó nyelvű színdarabot is bemutattak. Az előadás a Białystokban kiadott „*Koloro a macska*” című eszperantó kiadvány történetét dolgozta fel.

A fejlesztések nem állnak le. Białystok polgármestere, Tadeusz Truskolaski, belevágott egy következő nagyobb projektbe: egy olyan nemzetközi klubbot szeretne létrehozni, ahová az eszperantó városok tartoznának. Ennek elérésére Mazara del Vallo és Herzberg polgármesterét egy szerződés aláírására invitálta a városba.

Ahogy azt megtudtam, a városnak két igazi célja van az eszperantó támogatásával: fenntartani a város legfontosabb személyiségének s eszperantistáinak kilétét az emberek tudatában. A második célja pedig, hogy felkeltsék a világ figyelmét valami egyedülállóra. A város pénzügyileg támogatja az eszperantó turizmus kiépítését, de a munka nagyrészt a Białystoki Eszperantó Közösségre hagyja. Finanszírozzák továbbá a Podlasiai Könyvtár és a Zamenhof Alapítvány is.

Együttműködnek a Podlasiai Könyvtárral is, amelynek eszperantó részege minden évben eszperantó nyelvű könyveket ad ki.

A városnak kimondottan nincs előre meghatározott marketing-stratégiája. Minden fent említett tevékenység egy adott ötlet megvalósításán alapul, és nem előre eltervezett tervek alapján.

A város eszperantó turistamozgását nem tudjuk pontosan meghatározni. Wierzbowski elmondása szerint kb. 30 külföldi eszperantista látogat a városba, akik általában a białystoki Zamenhof-napokra is eljönnek, főleg a szomszédos országokból: Németország, Fehéroroszország, Csehország, Litvánia. Gyakran beszélhetünk egyéni utazókról vagy kisebb csoportokban érkezőkről.

4.5.2. Herzberg

Herzberg Németországban Alsó-Szászország déli részén Osterode megyében található. 71.88 km²-en terül el, 13 573 lakossal rendelkezik.

25. ábra Herzberg am Harz. Forrás: maps.google.com

2006 óta a Városi Tanács képviselőtestülete egyhangú döntése értelmében a Herzberg am Harz városnévhez hozzátartozik az *esperantó város*²⁹ név is.

26. ábra Az esperantó város. Forrás: www.herzberg.de

De miért döntöttek így, milyen haszna van ebből a városnak? Hagy hívjam fel a figyelmet a kezdetekre. Innen indulva szeretném kialakítani Herzberg mai esperantó turizmusának jellemzőit. A városban már elég hosszú ideje jelen van az esperantó, köszönhető ez Joachim Gießnernek, többek között a Német Esperantó Szövetség³⁰ (GEA) oktatásért felelős küldöttjének, s Peter Zilvarnak, aki már a kilencvenes évek végétől kezdve esperantó nyelv- és tanárképző tanfolyamokat tartott. Az érdeklődés jelentősebben mégis az ezredforduló után jött el. A városba fontos külföldi vendégek érkeztek egyre gyakrabban a világ különböző pontjairól, többek között Madagaskárról, Kínából, Argentínából, Japánból stb. Ez felkeltette a kisváros érdeklődését s ez különböző szükséges lépéseket vont maga után. Így kezdődött meg pl. a feliratok kétnyelvűsége a városban. Szükség volt arra, hogy ezen vendégek a vasútállomástól eljussanak a Herzbergi Esperantó Kultúrközpontig³¹. Innen nem

²⁹ Die Esperanto-Stadt; La Esperanto-urbo

³⁰ Germana Esperanto-Asocio

³¹ Interkultura Centro Herzberg (a továbbiakban: Esperantó Központ)

volt megállás, a városban további kétnyelvű feliratok is jelentek meg (német és eszperantó nyelven).

27. ábra Isten hozta Herzbergben, az eszperantó városban.
Forrás: <http://www.geocaching.com>

Az Eszperantó Központban zajlik minden, ami a város eszperantó életéhez köthető. Kiemelném elsősorban az itt megrendezett színes programokat, amelyre napi ill. heti rendszerességgel kerül sor: nyelvoktatás, tanárképzés, szemináriumok, klubestek, előadások, nemzetközi konferenciák.

Korody Zsófia elmondta, hogy nagyon fontosnak tartják, és mindig szem előtt tartják, hogy a turisták lássák, hogy az eszperantó város tényleg kiérdemli a titulust, és hogy a felállított elvárásoknak magas szinten meg tudnak felelni.

A város, és még inkább az Eszperantó Központ célja, hogy magához vonzza az eszperantistákat, azok akár itt is telepedjenek le, és helyi szinten hozzájáruljanak valamivel az eszperantó élethez. Az első ilyen biztató jelet az Eszperantó Kávézó³² megjelenése adta. Azóta több hasonló kezdeményezésnek is tanúi lehetünk: egy lengyel eszperantista család egy szállodát vásárolt, amit felújítottak, és most három csillagos szállodaként üzemel. A szálloda eszperantó nyelven is működik! Az Eszperantó Központ valójában már a város összes szállodájával kapcsolatban van. Másik példa az Englischer Hof szálloda, ahol a teljes információs anyag eszperantóul is elérhető, megtekinthető.

A város nem csak szolgáltatásaiban és kinézetében alkalmazkodik a címéhez, de igyekszik látványosságokat is biztosítani az ide érkezőknek.

Zamenhof emlékmű található a város egyik központi helyén.

A Welfenschloss kastély, ahol eszperantó kiállítás is található a város egyik fontos nevezetessége.

Herzberg a Harz-hegységben található, télen jellemző a síturizmus, míg nyáron a kastélyturizmus, természetturizmus. A természetturizmust fejlesztése érdekében egy helyi

³² Esperanto-kafejo

csoport, a Zukunftswerkschaft (Futura ateliero) egy parkot tisztított meg és alakított ki. Az Eszperantó Központ részt vett ebben a munkában. A Herzberg folyónál és a helyi tavak partjain létrehoztak ezenkívül egy sétaútvonalat a Wasseracht Akvo Ok Promenvojót. Az ösvényen két-, olykor háromnyelvű feliratok kísérik a látogatókat (német, eszperantó, latin).

A többnyelvű információ-szolgáltatást is fontosnak tartják: A város folyamatosan frissülő honlapja is elérhető eszperantóul, csak úgy mint a legtöbb herzbergi turisztikai prospektus pl. a város legfőbb nevezetességeiről. Arra is gondosan ügyelnek, hogy ne csak a városban és a helyiek között tegyék ismertté Herzberget, a többnyelvű broszúrákat eljuttatják a környező településekre, a környező turistaközpontokba, hotelekbe, üdülőkbe. További érdekesség, hogy a város legtöbb éttermében az étlap eszperantó nyelven is hozzáférhető.

A szociális tevékenységeket illetően is több irányvonalat képviselnek: Több helyi iskolában is folyik eszperantóoktatás. A csereprogramok hozzájárulnak a helyiek érdeklődésének megnövekedéséhez. Az iskolán keresztül eszperantó utakat szerveznek Angliába, Cambridge-be, Górába valamint Magyarország különböző területeire. A nyelvtudás sem elhanyagolható természetesen: több fontos helyi közigazgatási egységben is beszélnek eszperantóul: maga a polgármester, Gerhald Walter, is tanul eszperantóul, a titkárnője alapszinten tud, a könyvtáros, vagy éppen a jegybeszedő a kastély múzeumában is képes a kommunikációra. A város egy hivatalos testvérvárossal is rendelkezik, ez Góra, Lengyelországban. A testvérvárosi kapcsolat 1993 óta megvan. 2005-től kezdve a két város a kapcsolatát az eszperantó segítségével újítja meg: Góra is elindult az eszperantó várossá válás rögzös útján.

Ami a pénzügyeket illeti, sok tekintetben saját zsebből finanszírozzák tevékenységeiket. A város csak néhány dologban járul hozzá a költségekhez. Ezen kívül Európai Uniós projekteken keresztül is megvalósítanak különböző programokat. Például aktuális a mostani Grundtvig szeminárium segítségével létrejövő diákcseraprogram Herzbeg, Győr és Mazara del Vallo között. Alapítvánnyal is rendelkezne, amely a helyi eszperantó tevékenységek finanszírozását célozza meg.

Korody Zsófia elmondása szerint nincs statisztikai adat a városba érkező eszperantó turistákról. Egy-egy tanfolyamon átlag 10-20 hallgató van. Egy-egy nagyobb szemináriumra 20-30-50 fő érkezik. Évente 4-5 komolyabb rendezvényre vagy tanfolyamra kerül sor. Ezen kívül a különböző kongresszusok vonzzák nagyobb lélekszámban az eszperantó turistákat: 2009-ben 400 fő, 2012-ben 200 fő érkezett e célból. Kisebb éves konferenciákra olyan 60 fő szokott ellátogatni a városba. Ehhez még hozzáadódik a diákcseréken és az egyéb pedagógiai programokon résztvevők száma. Itt lép életbe a nagy különbség az eszperantó és az

eszperantista turista között. Herzbergben ugyanis sok olyan turista van, aki nem eszperantista, csak olyan turista, aki látja az utcán a kétnyelvű táblákat, megnézi a ZEO-kat, és ellátogat a kastély Eszperantó kiállítására is, ám nem beszél eszperantóul s nem készítette (legalábbis a látogatásig) elegendő motiváció a nyelv megtanulására.

Összegzés

Remélhetőleg sikerült arra rámutatnom, hogy miért is volt fontos ennek a témának a kutatása. Az eszperantó turizmus sokak számára felfedezetlen, ismeretlen vagy éppen téves előítéletekkel teli terület. Dolgozatomban olyan információkra igyekeztem felhívni a figyelmet, amelyek – ha kis mértékben is – de mindezekre rácsófoltak: talán már egy kicsit biztosabb talajon állunk, talán már egy kicsit átlátjuk a rendszert, talán előítéleteink eloszlanak látszanak.

Eszperantó turizmusnak nevezném a turizmus azon fajtáját, amelynek motivációjaként az eszperantó nyelv szolgál: nyelvhasználat, a nyelv terjesztése, a nyelv s annak ideológiájáról való elmélkedés, eszperantó turisztikai helyszínek felkeresése stb. Két formája van: eszperantista turizmus és eszperantóhoz kötődő turizmus, aszerint, hogy a turista maga eszperantista, vagy sem.

Szeretnék a dolgozat elején feltett fő kérdésre röviden válaszolni: *„Hogyan is épül fel az eszperantó turizmus, mik a jellemzői és kik a résztvevői?”*

Az eszperantó turizmus öt fő részből épül fel:

Eszperantó rendezvény, az a minimum pár órás, maximum egy-két hetes összejövetel, amely során valamennyi résztvevő számára a fő motivációt az eszperantó nyelv adja: a nyelv elterjesztése, olyan környezet kialakítása, ahol lehetőség nyílik az eszperantó nyelv használatára, a nyelv céljairól való elmélkedés stb. Felbontható további alcsoportokra aszerint, hogy országos vagy nemzetközi rendezvényről van-e szó, illetve profiljuk szerint ifjúsági, általános vagy konferencia jellegű. Ezen rendezvényeken viszonylag sok ember vesz részt, a világ legtöbb táján megrendezésre kerülnek, viszonylag sok nemzetiség képviselteti magát. Nem sorolhatóak ide azonban a helyi kisebb tevékenységek (pl. eszperantó klub), mert ez turistamozgást igen ritkán, és akkor is csak kis számban generál.

ZEÓ-k, amelyek az eszperantó turizmus fontos elemét is képezhetik, eszperantóhoz kapcsolódó tárgyak, látnivalók, amelyek úti célként is szolgálhatnak az adott desztináció meglátogatására. Olykor az utazás fő motivációjaként szolgálnak, míg a máskor csak véletlen felfedezésről van szó.

A következő fontos elem a Pasporta Servo, amely egy több évtizedes eszperantó nyelvű vendéglátó szolgáltatás. Résztvevői az utazni vágyók és azon vendégszerető eszperantisták, akik hajlandóak ingyen szállást nyújtani az azt igénylőknek. Nem tartozik ide a VFR turizmus, még akkor sem, ha a találkozó során az eszperantó nyelvet használják. Az

efféle összejövetelek során inkább az ismerősök meglátogatása nyújtja a motivációt, mintsem az eszperantó nyelv használata.

Az eszperantó tanulmányok, amelyek a diákok utazásaira vannak nagy hatással. Az eszperantó oktatók viszont nem tekinthetők a turizmus részeként, még akkor sem, ha nagy távolságból érkeznek és legalább pár napot eltöltenek az adott helyszínen, ugyanis legtöbbször valamilyen mértékű fizetést kapnak.

Az eszperantó város kifejezés sem ismeretlen többé. Amint azt bemutattam, nem azt a települést nevezzük eszperantó városnak, ahol a lakosság nagy része beszéli a nyelvet, vagy ahol éppen a legnagyobb eszperantó rendezvényt bonyolítják le, hanem azt a helyet, ahol a város a turizmusát az eszperantó köré (is) építi, és a helyi eszperantó tevékenységek befolyással vannak a város mindennapi életére.

A kérdőíves kutatás megmutatja, hogy az eszperantó turizmusban viszonylag sokan részt vesznek, több országból, sőt több kontinensről! Az utazások száma is igencsak soknak mondható az átlaghoz képest. Az eszperantisták szeretnek utazni, szeretnek idegen nyelven beszélni, kíváncsiak, érdeklődőek és nyitottak. Pontosan ez az, ami összeköti őket a turizmussal!

Ha pedig ezentúl valaki fintorogva érdeklődik eszperantó nyelvtudásomról, talán hasonló arckifejezéssel jelenthetem ki: *„Te még nem hallottál az eszperantó turizmusról?!”*

Resumo

Per mia laboraĵo mi montras kial gravas la esplorado de la temo de turismo kaj Esperanto. Multaj scias nenion pri Esperanto tiom malpli pri ĝia turismo. Ĉi tiu temo ne estas malkovrita, estas nekonata kaj ofte allogiĝas kun stereotipoj. En mia laboraĵo mi intencis atentigi pri tiaj informoj, kiuj, se eĉ ne ĝisfunde, sed ĉion ĉi maligas: iom malkovras, iom diskonigas, iom forigas antaŭjuĝojn.

Mi nomus Esperanto-turismo, tiun specon de turismo, kies motivon donas la lingvo Esperanto: lingvouzo, disvastigo de la lingvo, cerbumado pri ĝi kaj pri ĝia ideologio, partopreno en E-turismo ktp. Ĝi havas du formojn: esperanta kaj esperantista turismo laŭ tio, ĉu la partoprenanto estas esperantisto aŭ ne.

Mi ŝatus mallonge respondi la demandon starigitan en la komenco de la laboraĵo: „*Kiel konstruiĝas Esperanto-turismo, kiuj estas ĝiaj karakterizaĵoj, kaj kia estas la partoprenantaro?*”

E-turismo konsistas el kvin partoj:

Esperanto-aranĝoj, estas tiuj kunvenoj, kiuj daŭras de kelkaj horoj ĝis unu-du semajnoj, dum kiuj por la plejmulto de la partoprenantaro la ĉefan motivon donas la lingvo Esperanto: la disvastigo de la lingvo, lingvouzo, cerbumado pri la ideologio de Esperanto ktp. Eblas starigi du subkategoriojn laŭ tio, ĉu temas pri landa aŭ internacia aranĝo, aŭ ĉu ili estas junularaj, ĝeneralaj aŭ kongresoj. Tiujn ĉi aranĝojn relative multaj homoj partoprenas, ili okazas en preskaŭ ĉiuj lokoj de la mondo, kaj tre multaj nacioj reprezentas sin. Certe ne apartenas ĉi tien la lokaj malgrandaj agadoj (kiel ekz-e E-klubo), ĉar turisan moviĝon ili tre malofte ekigas, kaj eĉ tiam la nombro de la turistoj tre malaltas.

ZEO-oj (Zamenhof/Esperanto-Objekto), kiuj ankaŭ montriĝis sufiĉe grava parto de E-turismo. ZEO estas ĉiu objekto (surskribo, bildo, statuo, stratnomo, tabulo) en spaco fiksita, de ĉiuj libere vizitebla senpage kaj estanta en publika loko, kiu iel koneksas kun la Lingvo Internacia.

La sekva grava parto estas gastigado kaj Pasporta Servo, kiu estas la unua tia gastiga servo en la mondo. Ĝian partoprenantaron konsistigas la vojaĝemuloj kaj la gatigemuloj, kiuj pretas liveri senpagan loĝlokon por tiuj, kiuj tion deziras. La turismo Viziti amikojn kaj parencojn ne estas parto de Esperanto-turismo, eĉ se dum la kunveno oni uzas la lingvon Esperanto, ja la ĉefan motivon en ĉi tiuj kazoj donas la personoj, kaj ne la lingvouzo.

Ekzistas Esperantaj studoj, kiuj ja grave influas la vojaĝojn de la studentoj. La profesoroj instruantaj en la studoj en la plej multaj kazoj ne estas partoj de turismo, ĉar ilin ofte ricevas honorarion.

La esprimo Esperanto-urbo ne pli estas nekonata. Kiel mi tion priskribas, ne tiu loko estas E-urbo, kie la plejmulto de la loĝantaro parolas Esperante, aŭ ĝuste okazas la plej granda E-renkontiĝo, sed tiu, kie la urbo turisme koncentriĝas je Esperanto, kaj kie la lokaj E-agadoj havas influon al la urbanoj.

La interreta enketo montras, ke sufiĉe multaj esperantistoj partoprenas en E-turismo, el pluraj landoj, el pluraj kontinentoj! La nombro de la vojaĝoj ankaŭ iom superas la kutiman. La esperantistoj ŝatas vojaĝi, ŝatas paroli en fremdaj lingvoj, ili estas interesiĝemaj, scivolemaj kaj malfermaj. Ĝuste tio ligas ilin kun la turismo!

Ekde nun kun memfido mi demandos tiujn, kiuj dubas pri la utilo de la lingvo tre kara por mi: *Kio? Ĉu vi ankoraŭ ne aŭdis pri Esperanto-turismo?!*

Szakirodalmi jegyzék

Berács, J., Malota E. (2007): Nemzetközi diákturizmus a Budapesten tanuló külföldi egyetemisták véleményének tükrében. Turizmus Bulletin, XI. évfolyam (3. szám)

Faragó, H., Karikás, E., (2009): A konferenciák világa. Turizmus Bulletin IV. évfolyam (3. szám)

Grzębowski, A. - mag. Grzesiak, Z. - Grzębowska, I. - Korniluk, A. - mag. Korniluk, M. - Łęgowski, L. - mag. Skonieczka, H. - Skonieczka, J. - mag. Sobolewski, W. - mag. Szulc, A. - inğ. Tupajka B. - Tupajka, U. Ed. (2010): Esperanto en Bydgoszcz, pli ol cent jaroj, "Skonpres" Kruszyn Kraj, Bydgoszcz

Haszpra O. (2000): Az eszperantó hármass haszna. Magyar Tudomány 2.

Lengyel M. (1992): A turizmus általános elmélete. Viva. Budapest

Loa! Kongresa Kuriero de UK-97 Nr-o 5 (2012), Hanojo, Vjetnamio

Michalkó G. (2007): A turizmuselmélet alapjai. Székesfehérvár: Kodolányi János Főiskola, II. átdolgozott kiadás

Perrottet, T. (2002): Pagan Holiday. On the Trail of Ancient Roman Tourists. Random House. Magyarul: Ókori vakáció. Tercium. 2004.

Puczkó, L., Rátz, T. (2011): Az attrakciótól az élményig, 2. kiadás. Akadémiai Kiadó, Budapest

Puczkó L., Rátz T. (2002): A turizmus hatásai. Aula Kiadó, Budapest

Róka J., Hochel S. (2009): Interkulturális és nemzetközi kommunikáció a globalizálódó világban. Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskola, Budapest

Roy McCoy (szerk.) (2011): Jarlibro 2011 (2011-es évkönyv), Universala Esperanto-Asocio, Drukkerij Bariet B. V., Hollandia

Sirakaya-Turk, E., Uysal, M., Hammitt, W., Vaske J, J. (2011): Research Methods for Leisure, Recreation and Tourism, CABI, Wallingford.

Smith, M. (2009): Issues in Cultural Tourism Studies. Routledge, Oxon.

Swarbrooke, J. – Horner, S. (2001): Business Travel and Tourism. Butterworth-Heinemann, Oxford

Szabó-Felső, F. (1981): Kio okazu post Manilo (Mi tegyük Manila után?), Esperanto: januári szám, Universala Esperanto-Asocio, Hollandia

Szilvási, L. (2004): Eszperantó – nemzetközi nyelv, Tankönyv magántanulók

Szilva, Sz. (2012): Ĉu Pasporta Servo plu ekzistas? (Fennmaradhat a Pasporta Servo?), Esperanto: július-augusztusi szám, Universala Esperanto-Asocio, Hollandia

Szilvási, L. (2004): Eszperantó – nemzetközi nyelv, Tankönyv magántanulók és tanfolyamosok számára, Kulturális-Eszperantó Szövetség – LINGVO-Studio, Budapest

Tutmonda Esperantista Junulara Organizo (2007): Pasporta Servo 2008. Rotterdam, Hollandia

Tyburcjusz Tyblewski (1988): Psikosocia problemaro de internacia turismo, AIS, San Marino

Umberto, E. (1992): Hogyan írjunk szakdolgozatot? Gondolat Kiadó, Budapest.

Van Dijn, Z. (2012): Historio de UEA (Az Eszperantó Világszervezet története), Espero Kiadó, Partizánske

Internetes források:

Akademio Internacia de la Sciencoj (AIS), <http://www.ais-sanmarino.org/index.html>

Herzberg, <http://www.herzberg.de>

Nyelvvizsgáztatási Akkreditációs Központ www.nyak.hu

Pasporta Servo (2012), www.pasportaservo.org

Tutmonda Esperanta Junulara Organizo, www.tejo.org

Universala Esperanto-Asocio (2012), Arkivo de Universalaj Kongresoj de Esperanto (UK), http://uea.org/kongresoj/arkivaj_informoj.html#uk

Uniwersytet Adam Miczkiewicz (2012): <http://www.staff.amu.edu.pl/~interl/index.html>

Wikipédia (2012), www.wikipedia.org